

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

«ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΑΙΤΙΕΣ-ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ»

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΚΑΡΑΤΖΟΓΛΟΥ ΜΑΡΙΑ

ΑΘΗΝΑ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2016

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η καταγραφή, μελέτη και η διερεύνηση των αιτιών της οικονομικής κρίσης και των επιπτώσεων αυτών στο τραπεζικό σύστημα.

Για την εκπλήρωση αυτού του σκοπού, στο πρώτο μέρος της εργασίας γίνεται αναφορά στην οικονομική κρίση της Ευρώπης γενικότερα, πως ξεκίνησε, ποιες ήταν οι αιτίες και ποια η πορεία αυτής, καθώς επίσης και στα χαρακτηριστικά των τραπεζών.

Στο δεύτερο μέρος, αναλύεται εκτενέστερα η οικονομική κρίση στην Ελλάδα, οι επιπτώσεις της στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, καθώς επίσης τρόποι αντιμετώπισης και προσπάθειες για ομαλή έξοδο από αυτήν.

Σε τελική ανάλυση, παρατίθενται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την μελέτη και τη διερεύνηση όλων των λεχθέντων στοιχείων που χρησιμοποιήθηκαν για τη διεξαγωγή της παρούσας εργασίας.

Summary

The purpose of this paper is to study and investigate the causes of the financial crisis and their impact on the banking system.

To accomplish this goal, the first part of the paper refers to the economic crisis in Europe generally, how it started, what were the reasons and what this course, as well as in banking features.

In the second part, the economic crisis is analyzed extensively in Greece, the effects of the Greek banking system, as well as ways of confrontation and efforts to smooth exit from it.

Ultimately, given the conclusions drawn from the study and investigation of all of said data used to conduct this study.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΑΓΟΡΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	8
1.1) Χρηματοδοτικό Σύστημα.....	8
1.2) Αγορές χρήματος.....	9
1.3) Αγορές κεφαλαίου.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ.....	12
2.1) Ορισμός χρηματοοικονομικής κρίσης.....	12
2.2) Ιστορική αναδρομή σε προηγούμενες κρίσεις.....	13
2.3) Αρχή της κρίσης και η πορεία προς αυτή.....	15
2.4) Αιτίες της κρίσης.....	16
2.5) Μέτρα που μπορούν να ληφθούν σε παγκόσμιο επίπεδο.....	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	22
3.1) Μόγλευση.....	22
3.2) Ρευστότητα.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	23
4.1) Αρχή της κρίσης.....	23
4.2) Αιτίες της κρίσης.....	27
4.3) Δημοσιονομικό έλλειμμα-Δημόσιο χρέος.....	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΚΡΙΣΗ.....	31
5.1) Διάρθρωση τραπεζικού συστήματος.....	31
5.2) Επιπτώσεις της κρίσης.....	34

5.3) Τρόποι αντιμετώπισης της κρίσης.....	36
5.4) Προσπάθειες ομαλής εξόδου από την κρίση.....	38
5.5) Αξιολόγηση-ανακεφαλαίωση τραπεζών.....	39
5.6) Προοπτικές τραπεζών.....	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο : ΣΥΝΟΨΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	43

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα και η διεθνής οικονομία έρχονται αντιμέτωπες με τη μεγαλύτερη ύφεση χειρότερη ίσως και από την ύφεση του 1929. Τα σημάδια της εν λόγω κρίσης είχαν κάνει την εμφάνισή τους από το 2006, ωστόσο δεν δόθηκε η απαραίτητη προσοχή. Η χρηματοοικονομική κρίση γίνεται ορατή το καλοκαίρι του 2007 στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής με την χαμηλή εξασφάλιση των στεγαστικών δανείων. Ραγδαία λοιπόν και με συνοπτικές διαδικασίες η κρίση αυτή μετατράπηκε σε παγκόσμια κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος όπου και μεταφέρεται στην πραγματική οικονομία με ταχύ ρυθμό προκαλώντας σοβαρές επιπτώσεις κυρίως με την εξελισσόμενη ύφεση του ανεπτυγμένου κόσμου. Σαφέστατα, η ελληνική οικονομία όχι μόνο δεν θα μπορούσε να μείνει αποστασιοποιημένη και ανεπηρέαστη από το παγκόσμιο αυτό γεγονός αλλά όπως θα δούμε και στη συνέχεια είναι η χώρα που θα πληγεί ίσως περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη.

Μία σειρά από γεγονότα που μέχρι πριν από λίγα χρόνια φάνταζαν απίθανο να συμβούν, οδήγησαν τους μέχρι τότε εξαιρετικούς ρυθμούς ανάπτυξης σε ραγδαία πτώση δίχως τέλος, εκτοξεύοντας κυριολεκτικά την ανεργία και την ανασφάλεια. Οι επιπτώσεις για την οικονομία δραματικές καθώς έχουμε κατάρρευση επενδυτικών και τραπεζικών κολοσσών, χρηματιστηριακών αξιών, σημαντική πτώση κερδών στους περισσότερους κλάδους του ιδιωτικού τομέα και οικογένειες να βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, οι ελληνικές τράπεζες καλούνται να αντιμετωπίσουν τυχόν αυξήσεις δανείων σε καθυστέρηση, δυσκολίες στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου προσπαθώντας όμως παρ' όλα αυτά να διατηρήσουν την αξιοπιστία τους και να εξασφαλίσουν οικονομική σταθερότητα και ρευστότητα.

Τι είναι όμως το χρηματοοικονομικό σύστημα για το οποίο έχει γίνει εκτενέστατη μελέτη;

Ως χρηματοοικονομικό σύστημα ορίζεται το περιβάλλον μέσα στο οποίο τα οικονομούντα άτομα έχουν αντίθετα συμφέροντα. Είναι το σύμπλεγμα των αγορών για χρηματοοικονομικά προϊόντα καθώς και τα άτομα και οι οργανισμοί που δραστηριοποιούνται σε αυτές τις αγορές. Αυτό λειτουργεί ως διαμεσολαβητής μεταξύ των οικονομούντων ατόμων ώστε να γίνει η μεταφορά των κεφαλαίων από τις πλεονάζουσες μονάδες στις ελλειμματικές με ορθολογικό τρόπο.

Τα νοικοκυριά ή οι καταναλωτές επιδιώκουν τη μεγιστοποίηση της χρησιμότητας βάσει του διαθέσιμου εισοδήματος ενώ οι επιχειρήσεις στοχεύουν στη μεγιστοποίηση του κέρδους. Η ισορροπία λοιπόν ανάμεσα στις δύο αντίθετες ομάδες υπάρχει χάρη

στο χρηματοοικονομικό σύστημα το οποίο προσαρμόζει τη ζήτηση των καταναλωτών για τα προϊόντα σε επίπεδο ίδιο με την προσφορά των επιχειρήσεων για τα αντίστοιχα προϊόντα. Συνεπώς ένα σταθερό χρηματοοικονομικό σύστημα αποτελεί κύριο συστατικό μιας υγιούς και επιτυχημένης οικονομίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΑΓΟΡΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το οικονομικό σύστημα δημιουργεί ένα περιβάλλον για να διευκολύνεται η διακίνηση των κεφαλαίων μεταξύ οικονομικών μονάδων, μεταβιβάζοντας τους οικονομικούς πόρους από τις πλεονασματικές προς τις ελλειμματικές μονάδες. Με βάση τη χρονική διάρκεια των τίτλων που διακινούνται στο σύστημα, αυτό διακρίνεται σε δύο βασικές αγορές, την αγορά χρήματος και την αγορά κεφαλαίου.

1.1) Χρηματοδοτικό σύστημα

Το παγκόσμιο χρηματοδοτικό σύστημα αποτελείται από τις αγορές Χρήματος και Κεφαλαίου. Το χρηματοδοτικό σύστημα μπορεί να θεωρηθεί ως ένα δίκτυο τραπεζών, εξειδικευμένων πιστωτικών ιδρυμάτων, θεσμικών επενδυτών και αγορών αξιόγραφων. Οι αγορές χρήματος και κεφαλαίου παρέχουν τα μέσα και τις υπηρεσίες για την απρόσκοπτη μεταβίβαση χρηματικών πόρων από τις πλεονασματικές στις ελλειμματικές μονάδες. Οι μεν πλεονασματικές μονάδες έχουν διαθέσιμα προς επένδυση κεφάλαια ενώ οι ελλειμματικές μονάδες χρειάζονται κεφάλαια για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων τους.

1.1.1) Άμεση χρηματοδότηση

Με άμεση χρηματοδότηση εννοούμε την απευθείας χρηματοδότηση από τις πλεονασματικές στις ελλειμματικές μονάδες. Ο Δανειστής και ο Δανειζόμενος συναλλάσσονται απευθείας χωρίς τη διαμεσολάβηση κάποιου τρίτου. Διακρίνεται στη χρηματοδότηση μέσω δανεισμού και στη χρηματοδότηση μέσω συμμετοχής στο Μετοχικό Κεφάλαιο της επιχείρησης. Στην πρώτη περίπτωση γινόμαστε δανειστές και απολαμβάνουμε συγκεκριμένες αποδόσεις, ενώ στη δεύτερη γινόμαστε μέτοχοι σε μια επιχείρηση όπου οι αποδόσεις μας δεν είναι εγγυημένες. Στην άμεση χρηματοδότηση η αξιολόγηση των επενδύσεων διεξάγεται από τους ίδιους τους επενδυτές.

1.1.2) Έμμεση χρηματοδότηση

Στην έμμεση χρηματοδότηση εμπλέκονται τρία μέρη: πρώτον, οι πλεονασματικές μονάδες, δεύτερον, οι διαμεσολαβητικοί πιστωτικοί οργανισμοί, τρίτον, οι ελλειμματικές μονάδες. Στην περίπτωση αυτή οι αποταμιεύσεις των πλεονασματικών

μονάδων κατατίθενται σε πιστωτικούς οργανισμούς, οι οποίοι με τη σειρά τους χορηγούν δάνεια στις ελλειμματικές μονάδες. Για την πραγματοποίηση της τελικής χρηματοδότησης από τους πιστωτικούς οργανισμούς σε οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο απαιτείται χρηματοδότηση των τραπεζών από το ευρύ αποταμιευτικό κοινό και από άλλες πηγές. Την ευθύνη για την αξιολόγηση των αιτούντων τραπεζικά δάνεια έχουν τα στελέχη των τραπεζών. Να σημειωθεί ότι στις περιπτώσεις της έμμεσης χρηματοδότησης οι αποταμιευτές δεν γνωρίζουν τον τελικό αποδέκτη των αποταμιεύσεών τους. Οι απαιτήσεις των αποταμιευτών είναι κατά των τραπεζών και όχι κατά του τελικού αποδέκτη της χρηματοδότησης.

1.1.3) Διάκριση των αξιόγραφων

Η έμμεση χρηματοδότηση γίνεται μέσω έκδοσης αξιόγραφων. Τα αξιόγραφα είναι αποδεικτικά χρέους ή ιδιοκτησίας, τα οποία εκδίδονται από ιδιωτικές και δημόσιες επιχειρήσεις από Δήμους και από την Κεντρική Κυβέρνηση με σκοπό την άντληση κεφαλαίων από ενδιαφερόμενους επενδυτές. Χρηματοοικονομικά ένα αξιόγραφο είναι μια ακολουθία χρηματορροών. Πιο συγκεκριμένα από την πλευρά της εκδούσας αρχής ένα αξιόγραφο αποτελείται από μια αρχική εισροή χρημάτων η οποία ακολουθείται από μια σειρά μελλοντικών χρηματικών εκροών. Τα αξιόγραφα καθόσον αφορά τους εκδότες τους θεωρούνται ως χρηματοδοτικές ευκαιρίες. Συνοπτικά ένα αξιόγραφο μπορεί να θεωρηθεί ως χρηματοδοτική ή ως επενδυτική ευκαιρία για όσους αποφασίσουν να το αγοράσουν.

Τα αξιόγραφα ανάλογα με τη χρηματοδοτική μορφή του εκδότη διακρίνονται σε δημόσια και ιδιωτικά, ενώ ανάλογα με τη νομική τους διάσταση διακρίνονται σε τίτλους που ενσωματώνουν χρέος, τα λεγόμενα χρεόγραφα και σε τίτλους που ενσωματώνουν ιδιοκτησία, τις λεγόμενες μετοχές.

1.2) Αγορές Χρήματος

Η αγορά χρήματος είναι η αγορά στην οποία η τίτλοι που συναλλάσσονται είναι βραχυχρόνιας διάρκειας. Τα βασικά χαρακτηριστικά αυτών των χρεογράφων είναι:

- Διάρκεια, συνήθως μέχρι ενός έτους
- Μικρός κίνδυνος αθέτησης υποχρεώσεων του εκδότη των χρεογράφων
- Υψηλός βαθμός ρευστοποίησης

Η αγορά χρήματος είναι δηλαδή ένα δίκτυο πιστωτικών οργανισμών μέσω του οποίου συναντώνται οι οικονομικές μονάδες για να συνάψουν συμβόλαια για δάνεια. Τα περισσότερα χρεόγραφα που διακινούνται στην αγορά χρήματος και έχουν εκδοθεί από το Δημόσιο, Δήμους και μεγάλες γνωστές επιχειρήσεις θεωρούνται περίπου ισοδύναμα με τα ρευστά διαθέσιμα.

Οι αγορές χρήματος μπορούν να διακριθούν σε εγχώριες και διεθνείς. Στις εγχώριες αγορές οι συναλλαγές γίνονται στο εγχώριο νόμισμα και κάτω από τον έλεγχο της εγχώριας κεντρικής τράπεζας και των εγχώριων ρυθμιστικών και κανονιστικών αρχών, ενώ στις διεθνείς αγορές το πλαίσιο των συναλλαγών είναι διαφορετικό.

Σε γενικές γραμμές τα προϊόντα της χρηματαγοράς θεωρούνται οι ασφαλέστερες επενδύσεις καθώς προσφέρουν μια σταθερή και συνήθως εκ των προτέρων γνωστή απόδοση, ιδιαίτερα στις περιόδους που η αγορά χρήματος δεν παρουσιάζει σημαντικές μεταπτώσεις.

Τα πιο σημαντικά χρεόγραφα της αγοράς είναι τα:

- Έντοκα γραμμάτια του Δημοσίου
- Τραπεζικά χρεόγραφα
- Χρεόγραφα εμπορικών επιχειρήσεων
- Χρεόγραφα βιομηχανικών επιχειρήσεων

1.3) Αγορές Κεφαλαίου

Στην αγορά κεφαλαίου τα αξιόγραφα που διακινούνται είναι μακροπρόθεσμα με διάρκεια συνήθως μεγαλύτερη από ένα έτος. Τα βασικά χαρακτηριστικά των αξιόγραφων που διακινούνται στην αγορά κεφαλαίου είναι:

- Υψηλός κίνδυνος αθέτησης των υποχρεώσεων των εκδοτών
- Σημαντική διακύμανση των τιμών των αξιόγραφων
- Μεγαλύτερη διάρκεια ζωής

Στο χρηματοδοτικό σύστημα διακρίνουμε επίσης δύο ακόμη κατηγορίες, την πρωτογενή και τη δευτερογενή αγορά κεφαλαίου.

Η πρωτογενής αγορά κεφαλαίου είναι η αγορά στην οποία πραγματοποιούνται εκδόσεις νέων αξιόγραφων. Στην αγορά αυτή η τιμή του αξιόγραφου είναι γνωστή και παραμένει αμετάβλητη για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, το οποίο καθορίζεται από τους αναδόχους και την εταιρία τα αξιόγραφα της οποίας διατίθενται στο ευρύ κοινό για πρώτη φορά. Οι συναλλαγές στην πρωτογενή αγορά έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων αξιόγραφων ή την απόσυρση παλαιών. Η δημιουργία νέων αξιόγραφων έχει ως αποτέλεσμα τη μεταβίβαση κεφαλαίων από

τους νέους αγοραστές στον εκδότη. Τα αξιόγραφα αποσύρονται όταν εκδότης καταβάλει τον τόκο της τελευταίας περιόδου και ένα χρηματικό ποσό ίσο με την ονομαστική αξία του χρεογράφου.

Στη δευτερογενή αγορά κεφαλαίου οι αγοραπωλησίες των αξιόγραφων γίνονται μεταξύ των επενδυτών μέσω των εκπροσώπων των χρηματιστηριακών εταιριών. Επίσης, σε αυτή την κατηγορία οι συναλλαγές με τα αξιόγραφα δεν δημιουργούν νέα αξιόγραφα, απλά τα ήδη υπάρχοντα αλλάζουν ιδιοκτήτες. Οι συναλλαγές δεν επηρεάζουν άμεσα την εταιρία που τα έχει εκδώσει. Τα χρήματα δεν εισπράττονται από τον εκδότη, αλλά από τον πωλητή και καταβάλλονται από τον νέο αγοραστή. Η εκδότηρια εταιρία επηρεάζεται έμμεσα με την έννοια ότι οι μεταβολές στις τιμές των αξιόγραφων στη δευτερογενή αγορά επηρεάζουν την αγοραία αξία της εταιρίας.

Ο ρόλος των αγορών χρήματος και κεφαλαίου είναι πολύ σημαντικός για την οικονομία καθώς συμβάλλει στην προώθηση της ανάπτυξης των επιχειρήσεων, δημοσίων και ιδιωτικών, και κατ'επέκταση της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας. Επίσης, βοηθά την κάλυψη του ελλείμματος στον οικονομικό προϋπολογισμό με την έκδοση νέων κρατικών ομολογιών, εξασφαλίζει και βελτιώνει την εμπορευσιμότητα των επενδύσεων σε μετοχικές αξίες και ομόλογα συντελώντας στην ελκυστικότητα αυτής της κατηγορίας των επενδύσεων. Επιπροσθέτως διευρύνουν τον αριθμό των ιδιοκτητών των παραγωγικών μονάδων με προφανή κοινωνικό όφελος από την δικαιότερη κατανομή των κερδών που προέρχονται από την επιχειρηματική διαδικασία. Απαιτούν την εφαρμογή κανόνων διαφάνειας και ανταγωνισμού. Παίζουν εξισορροπητικό ρόλο μεταξύ των οικονομικών μονάδων που έχουν βραχυπρόθεσμες ανάγκες σε ρευστά και σε οικονομικές μονάδες που έχουν ανάγκη να επενδύσουν βραχυπρόθεσμα τα πλεονασματικά ρευστά διαθέσιμά τους. Μπορούν με μικρό κόστος να απορροφήσουν πλεονάζοντα κεφάλαια και να τα προωθήσουν σε βραχυπρόθεσμο δανεισμό δημιουργώντας πλεονεκτήματα για τους συμμετέχοντες στην αγορά και τέλος καθορίζουν μέσω της προσφοράς και της ζήτησης την τιμή του χρήματος, δηλαδή το επιτόκιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούμε στη χρηματοοικονομική κρίση που έκανε την εμφάνισή της το 2008 αρχικά από την κορυφή της οικονομίας την Αμερική και έπειτα άρχισε να εξαπλώνεται ταχύτατα σε παγκόσμιο επίπεδο. Η αρχή έγινε από την αμερικανική αγορά στεγαστικών δανείων και λόγω της παγκοσμιοποίησης έφτασε σε όλες τις χρηματοπιστωτικές αγορές.

2.1) Ορισμός χρηματοοικονομικής κρίσης

Ως χρηματοοικονομική κρίση ορίζεται μια χρονική περίοδο κατά την οποία παρουσιάζεται μία διαταραχή στις χρηματοπιστωτικές αγορές, στις οποίες οι λανθασμένες επιλογές και τα προβλήματα οικονομικού κινδύνου αυξάνονται, με αποτέλεσμα να αδυνατούν να διοχετεύσουν τα κεφάλαια τους σε παραγωγικές επενδύσεις και σε αποδοτικούς τομείς. Η οικονομική κρίση μπορεί να οδηγήσει μία οικονομία σε ανισορροπία και να στρέψει σε μία καθοδική πορεία τους δείκτες της οικονομικής ανάπτυξης.

Γενικότερα, είναι ένα φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής δραστηριότητας. Οικονομική δραστηριότητα είναι όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι επενδύσεις, οι τιμές κλπ. Ο βασικότερος δείκτης της οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες όταν αυξομειώνονται συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη.

Η οικονομική κρίση αποτελεί μία από τις δύο φάσεις των οικονομικών διακυμάνσεων και συγκεκριμένα τη φάση της καθόδου, όταν δηλαδή η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε μία συνεχή συρρίκνωση.

Οι οικονομικές διακυμάνσεις ορίζονται ως οι διαδοχικές αυξομειώσεις της οικονομικής δραστηριότητας μέσα σε μία οικονομία. Λέγονται αλλιώς και κυκλικές διακυμάνσεις ή οικονομικοί κύκλοι. Οι Άγγλοι αποδίδουν το φαινόμενο με τον όρο «business cycles» ακριβώς για να τονίσουν την ιδιαίτερη βαρύτητα των επενδύσεων στην εξέλιξη του οικονομικού κύκλου.

Το πρόβλημα αυτό της κρίσης συνήθως εμφανίζεται πρώτα σε μία χώρα και έπειτα μεταφέρεται σε άλλες χώρες. Υποστηρίζεται ότι η μετάδοση της κρίσης μπορεί να μεταφερθεί με αρκετούς διαφορετικούς τρόπους

- Η επέλευση των ιδίων αρνητικών παραγόντων σε πολλές χώρες όπως για παράδειγμα η κρίση στην αγορά ομολόγων.
- Οι αρνητικές μεταβολές σε τιμές και εισόδημα μπορούν να μεταφερθούν από χώρα σε χώρα λόγω της ανοιχτής διακίνησης αγαθών και γενικά των εμπορικών δεσμών.
- Συνήθως τα κράτη ανταγωνίζονται μεταξύ τους με αποτέλεσμα να υποτιμούνται τα νομίσματα.
- Όταν μια χώρα έχει δανείσει ή έχει δανειστεί από μια άλλη χώρα, τότε αν η μια από αυτές έχει αρνητικές εξελίξεις στην οικονομία της θα παρουσιάσει και η άλλη χώρα πρόβλημα λόγω της συναλλαγής αυτής.
- Η μείωση της ρευστότητας στην αγορά μιας χώρας μπορεί να οδηγήσει σε μείωση των θέσεων των επιχειρήσεων της στο εξωτερικό, με αποτέλεσμα να επηρεαστεί και η ρευστότητα στις άλλες χώρες.
- Ο πανικός που επικρατεί στους επενδυτές σε περιόδους απότομης πτώσης των τιμών των περιουσιακών στοιχείων, δεν τους προτρέπει να προχωρήσουν σε επενδύσεις.

Τα παραπάνω δίνουν τη δυνατότητα σε κάθε ανισορροπία της οικονομίας που εμφανίζεται σε μία χώρα να μεταδίδεται και σε υπόλοιπες με σχετική ευκολία. Είναι αυτονόητο ότι σημαντικό ρόλο παίζουν και άλλοι παράγοντες όπως η γεωγραφική θέση και η έκταση της κάθε χώρας αλλά και ο βαθμός των συναλλαγών που έχει με τα άλλα κράτη.

2.2) Ιστορική αναδρομή σε προηγούμενες κρίσεις

Η παγκόσμια χρηματοοικονομική ύφεση του 1929 ήταν μια κατάσταση διεθνούς οικονομικής ύφεσης που διήρκεσε περίπου δέκα χρόνια και είχε αντίκτυπο σε διάφορες χώρες του κόσμου. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη οικονομική ύφεση της σύγχρονης ιστορίας και χρησιμοποιείται ως παράδειγμα για το πόσο οδυνηρή μπορεί να είναι μια οικονομική καταστροφή. Η "Μεγάλη Ύφεση" όπως χαρακτηρίστηκε στις ΗΠΑ, σύμφωνα με τους αναλυτές προκλήθηκε μετά από το χρηματιστηριακό κραχ, που ξεκίνησε στις 24 Οκτωβρίου του 1929. Το τέρμα της

κρίσης στις ΗΠΑ ταυτίστηκε με το έναυσμα της πολεμικής οικονομίας του 2^{ου} παγκοσμίου πολέμου, γύρω στο 1939.

Η κρίση είχε καταστροφικές επιπτώσεις τόσο στον ανεπτυγμένο όσο και στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Επηρεάστηκε το διεθνές εμπόριο, καθώς επίσης και τα προσωπικά εισοδήματα, τα έσοδα από φόρους, οι τιμές και τα κέρδη. Η οικονομία πόλεων ανά τον κόσμο επλήγη, ιδίως εκείνων που εξαρτώνταν άμεσα από τη βαριά βιομηχανία. Οι κατασκευές πάγωσαν, οι αγροτοκτηνοτροφικές εργασίες υποχώρησαν λόγω πτώσης των τιμών στις σοδειές κατά 40% με 60%. Με υψηλά επίπεδα ζήτησης, σε συνδυασμό με την έλλειψη εναλλακτικών εργασιών, περιοχές που εξαρτώνταν από τον πρωτογενή τομέα όπως εκμετάλλευση γης, ορυχείων και ξύλου υπέφεραν ακόμη περισσότερο. Η μεγάλη κρίση τερματίστηκε σε διαφορετικό χρόνο ανά χώρα. Οι περισσότερες χώρες εφήρμοσαν προγράμματα ανακούφισης και η πολιτική τους ζωή πέρασε αναταραχές, εξωθώντας την ιδεολογία στα άκρα. Σε ορισμένα κράτη, οι απελπισμένοι πολίτες στράφηκαν προς δημαγωγούς εθνικιστές, με αποτέλεσμα την έναρξη του 2^{ου} παγκοσμίου πολέμου.

Αναζητώντας τα βαθύτερα αίτια της κρίσης, εντοπίζουμε μια ανισορροπία στην οικονομία των ΗΠΑ, από όπου ξεκίνησε η κρίση. Η υπερπαραγωγή πρώτων υλών και γεωργικών προϊόντων οδήγησε στην πτώση των τιμών και τη μείωση της αγοραστικής δύναμης των αγροτών. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τις υπεραισιόδοξες βιομηχανικές επενδύσεις στους αναδυόμενους τεχνολογικούς τομείς, είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μία προσφορά που ξεπερνούσε τη ζήτηση στην αγορά. Αυτό που ακολουθούσε δεν είχε προηγούμενο. Η Wall Street κατέρρευσε, με τους επενδυτές να χάνουν συνολικά 40 δις. δολάρια.

Παράλληλα, διεθνώς επικρατούσε ένα ευάλωτο κλίμα. Οι οικονομίες όλων των χωρών ήταν ήδη εξασθενημένες από τον 1^ο Παγκόσμιο Πόλεμο. Το γερμανικό και το βρετανικό εμπόριο είχαν σημειώσει σημαντική πτώση, ενώ ο αμερικανικός προστατευτισμός και η εμμονή στην αποπληρωμή των δανείων από τις ευρωπαϊκές χώρες επιδείνωσαν περισσότερο το πρόβλημα. Η Γερμανία και η Αυστρία επλήγησαν πρώτες. Στη συνέχεια, ο πανικός εξαπλώθηκε σε όλους τους χρηματιστηριακούς κύκλους της Ευρώπης. Επιχειρήσεις και τράπεζες κατέρρευσαν και επήλθε μια παγκόσμια οικονομική ύφεση. Ο αριθμός των ανέργων εκτοξεύθηκε στα 30 εκατομμύρια.

Οι αντιδράσεις που ακολούθησαν την εκδήλωση της κρίσης δεν ήταν ιδιαίτερα συντονισμένες. Τα επιμέρους κράτη δεν επεδίωξαν την ευρύτερη διεθνή συνεργασία, αλλά προτίμησαν να περιοριστούν στη ρύθμιση της εθνικής τους πολιτικής μειώνοντας τις δαπάνες τους. Στον αντίποδα βρισκόταν η πολιτική του New Deal που ακολούθησε ο Αμερικανός Franklin Roosevelt, σύμφωνα με την οποία η αναθέρμανση της οικονομίας απαιτούσε την αύξηση των κρατικών δαπανών.

Όπως ήταν αναμενόμενο τις συνέπειες της κρίσης δεν απέφυγε ούτε η Ελλάδα. Το χρηματιστήριο Αθηνών έκλεισε επ' αόριστον και τα αποθέματα της Τράπεζας της Ελλάδος σε συνάλλαγμα και χρυσό εξανεμίστηκαν λόγω της κερδοσκοπίας. Ακολούθησε η μείωση των εισαγωγών και η διαμόρφωση μιας συναλλαγματικής πολιτικής ιδιαίτερα προστατευτικής με έντονο τον κρατικό παρεμβατισμό. Την υποτίμηση του εθνικού νομίσματος συνόδευσε η επιβολή καθεστώτος αναγκαστικής κυκλοφορίας της δραχμής, κατάργησης της αγοράς συναλλάγματος και αναστολής πληρωμής χρεολυσίων και τόκων για το σύνολο των κρατικών δανείων. Ενδεικτικό του αντίκτυπου της κρίσης είναι ότι η αμερικανική οικονομία χρειάστηκε μια δεκαετία για να συνέλθει. Λυτρωτικά λειτούργησε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, καθώς οι τεράστιες στρατιωτικές δαπάνες εκμηδένισαν την ανεργία και εκτόξευσαν την ανάπτυξη.

2.3) Αρχή της κρίσης και πορεία προς αυτή

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση ξεκίνησε το καλοκαίρι του 2007 από μία περίοδο αυξημένων συναλλαγών, οι οποίες στο τέλος προκάλεσαν το σπάσιμο της κερδοσκοπικής φούσκας. Οι κερδοσκοπικές κρίσεις πάντα ακολουθούν την ίδια σχεδόν πορεία. Στην αρχή η προσδοκώμενη αξία ενός προϊόντος έχει αυξανόμενο ρυθμό, προκαλώντας και την αύξηση της ζήτησης γι' αυτό, καθώς όλοι επιθυμούν την απόκτηση του. Όσοι δεν έχουν πια κεφάλαιο για να αγοράσουν το προϊόν προχωρούν στο δανεισμό. Λόγω αυτού του γεγονότος και της αυξημένης ζήτησης, οι τιμές συνεχίζουν την ανοδική πορεία. Όταν η αυξητική αυτή τάση εξαντληθεί τότε θα είναι πολύ δύσκολο να βρεθούν νέοι αγοραστές για τα προϊόντα αυτά. Οι αρχικοί επενδυτές επιθυμούν να πουλήσουν το μερίδιό τους, όμως εξαιτίας της μειωμένης ζήτησης αυτό δεν είναι καθόλου εύκολο. Η προσδοκώμενη αξία τους μειώνεται σημαντικά επιφέροντας μόνο ζημίες στον κάτοχό τους. Η μείωση της τιμής τους είναι αναμενόμενη και δεδομένη πλέον. Με αυτόν τρόπο η κερδοσκοπική κρίση μπορεί να επηρεάσει το σύνολο της οικονομίας.

Στο ερώτημα ποια είναι η πορεία προς τη κρίση, μεταφερόμαστε αρκετά χρόνια πίσω και συγκεκριμένα στη χρονική περίοδο των πέντε χρόνων αμέσως μετά το έτος 2000 όπου υπήρχε ραγδαία αύξηση της πιστωτικής επέκτασης. Μέσα σε αυτήν την περίοδο δημιουργήθηκαν πολύπλοκα χρηματοοικονομικά προϊόντα από τις εταιρίες, τα οποία σε συνδυασμό με τη χορήγηση δανείων από τις τράπεζες σε αναξιόπιστους δανειολήπτες, οδήγησαν σε μία κατάσταση όπου ούτε οι τράπεζες αλλά ούτε και οι διεθνείς οίκοι πιστοληπτικής ικανότητας μπορούσαν να αξιολογήσουν ορθά τον κίνδυνο. Στη συνέχεια οι τράπεζες, μέσα από τα πολύπλοκα χρηματοοικονομικά προϊόντα άρχισαν να μετακυλούν το ρίσκο από τις ίδιες στους επενδυτές.

Αυτός ο ανεξέλεγκτος δανεισμός, οδήγησε στη δημιουργία ενός μεγάλου αριθμού στεγαστικών δανείων υψηλού ρίσκου αρχικά στις ΗΠΑ. Η κρίση που ξέσπασε με τα στεγαστικά δάνεια υψηλού ρίσκου οδήγησε σε κρίση ρευστότητας και στην έλλειψη εμπιστοσύνης από τους επενδυτές προς τις τράπεζες, αλλά και μεταξύ των ίδιων των τραπεζών. Το Σεπτέμβρη του 2008 η κρίση επεκτάθηκε περισσότερο καθώς τα χρηματιστήρια παγκοσμίως κατέρρευσαν και μπήκαν σε μία περίοδο μεγάλων διακυμάνσεων, καθώς ένας σημαντικός αριθμός τραπεζών, επενδυτικών εταιριών και εταιριών παραχώρησης στεγαστικών δανείων χρεοκόπησαν μέσα σε λίγες εβδομάδες.

Δάνεια για ακίνητα διαφορετικής ποιότητας ενσωματώθηκαν σε ένα τίτλο, με ένα σχετικά περίπλοκο τρόπο, για να λειτουργήσουν σαν ενέχυρα για τίτλους που ονομάστηκαν με εύηχα ονόματα, όπως «ενεχυροποιημένες υποχρεώσεις του χρέους». Έπειτα, αυτά πουλήθηκαν επιτυχημένα σε άλλες τράπεζες και διαφόρων ειδών ταμεία. Αυτοί οι τίτλοι προσέφεραν υψηλή απόδοση από τη μια πλευρά, και από την άλλη έμοιαζαν να αποτελούν σχετικά ασφαλή επένδυση, μιας και καλύπτονταν από ακίνητη περιουσία. Προκειμένου να διατηρηθούν αυτές οι συναλλαγές εκτός των βιβλίων μεταξύ των αγοραστών και των τραπεζών και έτσι να προστατέψουν τα ίδια τα κεφάλαια, επινοήθηκαν τα αποκαλούμενα «Δομημένα Επενδυτικά Σχήματα» που δρούσαν σαν ξένες επιχορηγήσεις. Αναχρηματοδότησαν το κόστος αυτών των επενδύσεων με μικρής διάρκειας τίτλους και με πολύ χαμηλότερο επιτόκιο από τους κερδοσκοπικούς, υποθηκευμένους έναντι δανείων, τίτλους.

Με την άνοδο των επιτοκίων στις ΗΠΑ, η αύξηση της τιμής των ακινήτων επιβραδύνθηκε, αλλά το βάρος των επιτοκίων των δανείων αυξήθηκε, μιας και στις περισσότερες περιπτώσεις τα κυμαινόμενα επιτόκια είχαν γίνει αναγκαστική συνθήκη. Είναι αξιοσημείωτο πως στον τομέα των μη προνομιακών δανείων, όπου τα επιτόκια ήταν ήδη υψηλά, ο αριθμός των κατασχέσεων αυξανόταν σημαντικά. Σαν αποτέλεσμα αυτού, αυξανόταν ο αριθμός των πλειστηριασμών, γεγονός που υπονόμει περαιτέρω τις πραγματικές τιμές των ακινήτων.

2.4) Αιτίες της Κρίσης

Δεν χωράει αμφιβολία ότι η κρίση αυτή είναι η μεγαλύτερη των τελευταίων δεκαετιών. Το γεγονός ότι η σημερινή οικονομία έχει μεγαλύτερο παγκοσμιοποιημένο χαρακτήρα στην κίνηση του κεφαλαίου, κάνει την κρίση πιο σοβαρή. Τα αίτια της κρίσης είναι πολλά, εδώ όμως θα αναλύσουμε τα πιο σημαντικά από αυτά όπως:

- Αλόγιστη χρήση τιτλοποίησης στεγαστικών δανείων

- Υπερβολική χρήση δανειακών κεφαλαίων
- Πλημμελής διαβάθμιση πιστοληπτικού κινδύνου ομολόγων μειωμένης εξασφάλισης
- Σύστημα αμοιβών στο χρηματοπιστωτικό τομέα
- Κανονιστικό πλαίσιο

1) Αλόγιστη χρήση τιτλοποίησης στεγαστικών δανείων

Η τιτλοποίηση είναι ένας μηχανισμός μετακίνησης στεγαστικών δανείων από τον ισολογισμό των εμπορικών και αποταμιευτικών τραπεζών στους ισολογισμούς άλλων διαμεσολαβητικών χρηματοπιστωτικών οργανισμών. Για παράδειγμα ένα στεγαστικό δάνειο 1000 ευρώ αντικαθίσταται από τον διαμεσολαβητικό οργανισμό με ισοδύναμο ποσό μετρητών, τα οποία χρησιμοποιούνται από την τράπεζα για νέα στεγαστικά δάνεια, που με τη σειρά τους μεταφέρονται σε νέο διαμεσολαβητικό οργανισμό ο οποίος αντικαθιστά το στεγαστικό δάνειο με μετρητά. Τα δάνεια που με αυτή τη διαδικασία μεταφέρονται στο διαμεσολαβητικό οργανισμό, χρηματοδοτούνται με ίδια κεφάλαια και έκδοση ιδίων ομολόγων.

2) Υπερβολική χρήση δανειακών κεφαλαίων

Με τον τρόπο που αναφέρθηκε παραπάνω, οι υποχρεώσεις προς τα ίδια κεφάλαια φτάνουν σε υψηλό επίπεδο, ακόμη και 50 προς 1, σε αντίθεση με τη σχέση υποχρεώσεων προς ίδια κεφάλαια της τάξης του 9 προς 1 που έχουν συνήθως οι τραπεζικοί οργανισμοί. Επομένως, ο μηχανισμός αυτός δημιουργεί δύο προβλήματα. Πρώτον αφαιρεί από τον παραδοσιακό τραπεζίτη το κίνητρο σωστής αξιολόγησης του πιστοληπτικού κινδύνου του δανειολήπτη, αφού ο κίνδυνος αυτός μεταφέρεται σε άλλους οργανισμούς. Δεύτερον, οι διαμεσολαβητικοί οργανισμοί που δέχονται τα τιτλοποιημένα δάνεια, τα χρηματοδοτούν με υψηλούς δείκτες υποχρεώσεων προς ίδια κεφάλαια, εκδίδοντας εταιρικά ομόλογα.

3) Πλημμελής διαβάθμιση πιστοληπτικού κινδύνου ομολόγων μειωμένης εξασφάλισης

Οι επενδυτικές τράπεζες που εξέδωσαν τα εταιρικά ομόλογα μειωμένης εξασφάλισης κατόρθωσαν να πείσουν της εταιρίες διαβάθμισης να βαθμολογήσουν πολύ υψηλά τα ομόλογα που είχαν ως αντίκρισμα τα

τιτλοποιημένα δάνεια μειωμένης εξασφάλισης. Ένας από τους λόγους αυτής της «λανθασμένης» βαθμολόγησης είναι ο ηθικός κίνδυνος, η σχέση εξάρτησης δηλαδή που υπήρχε μεταξύ τους, αφού οι εταιρίες διαβάθμισης πληρώνονται από τις επενδυτικές τράπεζες που είναι ανάδοχοι των ομολόγων. Δυστυχώς τα περισσότερα αξιόγραφα προστασίας είχαν εκδοθεί κυρίως από μια ασφαλιστική εταιρία, την AIG.

4) Σύστημα αμοιβών στο χρηματοπιστωτικό τομέα

Παρόμοιο πρόβλημα δημιούργησε και το σύστημα αμοιβών των στελεχών του χρηματοπιστωτικού τομέα. Η δομή των αμοιβών των στελεχών έδινε ιδιαίτερη σημασία στη βραχυπρόθεσμη, σε βάρος της μακροπρόθεσμης εταιρικής κερδοφορίας και κινδύνου. Αυτό ουσιαστικά έθεσε κίνητρα για αλόγιστη χορήγηση στεγαστικών δανείων, ανεξάρτητα από τον πιστοληπτικό κίνδυνο των δανειοληπτών.

5) Κανονιστικό πλαίσιο

Οι παραπάνω αιτίες βρήκαν γόνιμο έδαφος και στο «απελευθερωμένο» κανονιστικό πλαίσιο. Το 1999 με την κατάργηση του νόμου Glass Steagall, υιοθετήθηκε το δόγμα της αυτορρύθμισης των επενδυτικών τραπεζών. Επιπροσθέτως, υιοθετήθηκε και η μετακίνηση σχετικών δραστηριοτήτων εκτός του ισολογισμού, μειώνοντας την ικανότητα της αγοράς να αποτιμήσει το μέγεθος του κινδύνου.

Έντονη κριτική έχει ασκηθεί και στη νομισματική πολιτική που ακολούθησαν οι κεντρικές τράπεζες. Η Fed θεωρείται από πολλούς ειδικούς υπαίτια για την κρίση στην αγορά κατοικίας, καθώς διατήρησε τα επιτόκια σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα για μεγάλο χρονικό διάστημα, δημιουργώντας στους δανειστές την ψευδαίσθηση της εύκολης μακροχρόνιας αποπληρωμής των δανείων. Το επιχείρημα που αντιπαραβάλλει η αμερικάνικη κεντρική τράπεζα στην κριτική αυτή, ήταν ο φόβος του ενδεχόμενου αποπληθωρισμού την περίοδο εκείνη. Από την άλλη μεριά το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο θεωρείται υπεύθυνο για την επέκταση της χρηματοοικονομικής κρίσης στην Ευρώπη, την οποία φάνηκε να αγνοεί διατηρώντας τα επιτόκια σε υψηλά επίπεδα. Η Fed από το φθινόπωρο του 2007, μείωσε τα επιτόκια με στόχο την αύξηση της ρευστότητας στην αγορά με τη βεβαιότητα όμως ότι δεν θα δημιουργηθούν πληθωριστικές τάσεις καθώς αντισταθμίζονται από τη μείωση του τραπεζικού χρήματος. Αντίθετα η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα θέτοντας ως πρωταρχικό της στόχο την αντιμετώπιση των πληθωριστικών τάσεων αύξησε τα επιτόκια της, υπερεκτιμώντας τις ικανότητες της ισχυρής της οικονομίας. Άμεση συνέπεια ήταν η σταδιακή υποτίμηση του δολαρίου σε σχέση με το ευρώ και η εκτίναξη των τιμών του πετρελαίου και των τροφίμων. Συνεπώς η εξέλιξη αυτή σε συνδυασμό

με την πιστωτική στενότητα συνέβαλλε στην ανατροπή της αναπτυξιακής δυναμικής των οικονομιών της ευρωζώνης. Η μη κοινή οικονομική πολιτική που εφάρμοσαν οι δύο κεντρικές τράπεζες όχι μόνο δεν βοήθησαν να αντιμετωπιστεί η κρίση, αλλά χειροτέρεψαν την παγκόσμια οικονομία.

2.5) Μέτρα που μπορούν να ληφθούν σε παγκόσμιο επίπεδο

Αφότου ξέσπασε η χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση τον Οκτώβριο του 2008, οι Εθνικές Κυβερνήσεις, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και η Επιτροπή καταβάλουν από κοινού προσπάθειες ώστε να αποκατασταθεί η χρηματοπιστωτική σταθερότητα και να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για οικονομική ανάπτυξη και αύξηση της απασχόλησης με τον συντονισμό της εποπτείας και των παρεμβάσεων καθώς και με την στήριξη των τραπεζών. Επίσης να προστατευθούν οι αποταμιεύεις με αύξηση των κρατικών εγγυήσεων για τραπεζικούς λογαριασμούς. Επιπροσθέτως να διατηρηθεί η ροή πιστώσεων με προσιτούς όρους για τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά και τέλος να θεσπιστεί ένα καλύτερο ευρωπαϊκό σύστημα οικονομικής και δημοσιονομικής διακυβέρνησης.

Για να αποτρέψουν την εκδήλωση σοβαρών διαταραχών στο τραπεζικό τους σύστημα, ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ προσέφυγαν στη διάσωση των τραπεζών τους χορηγώντας τους έκτακτη οικονομική ενίσχυση σε πρωτοφανή κλίμακα. Το διάστημα 2008-2011 διοχετεύθηκε στο τραπεζικό σύστημα ποσό ύψους 1,6 τρις € που αντιστοιχεί στο 13% του ετήσιου ΑΕΠ της ΕΕ υπό μορφή εγγυήσεων ή άμεσων κεφαλαίων. Για να διαφυλάξει τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και να εξαλείψει τις εντάσεις στις αγορές κρατικών χρεογράφων της Ευρωζώνης, η ΕΕ δημιούργησε επίσης ένα δίκτυ ασφαλείας για τα κράτη μέλη της ευρωζώνης που αντιμετωπίζουν δυσκολίες τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας, ο οποίος αντικατέστησε τους προηγούμενους προσωρινούς μηχανισμούς και είναι πλέον το μεγαλύτερο πολυμερές χρηματοπιστωτικό όργανο παγκοσμίως με πραγματική δανειοδοτική ικανότητα έως και 500 δις €. Επίσης, το διάστημα 2011-2013 η ΕΕ θέσπισε νέους αυστηρότερους κανόνες για να ελέγχει αποτελεσματικότερα το δημόσιο χρέος και τα ελλείμματα μεριμνώντας ώστε οι κυβερνήσεις να μην δαπανούν πέραν των δυνατοτήτων τους.

Οι κανόνες αυτοί βασίζονται στο κυριότερο εργαλείο της ΕΕ για την εγγύηση της οικονομικής σταθερότητας και της δημοσιονομικής πειθαρχίας, το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, και ενισχύουν την εφαρμογή του δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στη μείωση των υψηλών επιπέδων δημοσίου χρέους τροποποιώντας τη Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος, δρομολογώντας έναν ετήσιο κύκλο συντονισμού της οικονομικής πολιτικής, επιβάλλοντας αυστηρότερους δημοσιονομικούς κανόνες και θεσπίζοντας νέες ρυθμίσεις για την παρακολούθηση επικίνδυνων οικονομικών ανισορροπιών.

Επιπροσθέτως, στην ερώτηση για το ποια μέτρα μπορούν να ληφθούν σε παγκόσμιο επίπεδο η απάντηση αυτή έχει βασικά δύο πτυχές. Η μια αφορά την έξοδο από την κρίση αυτή καθεαυτή, η δεύτερη αφορά τη μείωση της πιθανότητας επανάληψης παρόμοιας κρίσης στο μέλλον.

Αναφορικά με το πρώτο, όπως όλα δείχνουν μέχρι στιγμής στις περισσότερες οικονομίες, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι τόσο η νομισματική όσο και η δημοσιονομική πολιτική είναι επιτυχείς ως προς την έξοδο από την κρίση. Αυτό που παραμένει άγνωστο είναι το αν οι πολιτικές αυτές εγκυμονούν κινδύνους για την μετά κρίση εποχή.

Είναι πλέον απόλυτα γνωστό ότι η κρίση του 2008 έπληξε βασικά το χρηματοοικονομικό σύστημα αλλά κυρίως το τραπεζικό σύστημα. Η ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών, σε συνδυασμό με την υπομόχλευση της οικονομίας και την ενίσχυση των εποπτικών κεφαλαίων τους, αποτελεί βασική προϋπόθεση για την αποκατάσταση της ομαλής λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος. Οι πολιτικές αυτές μπορούν να αποκαταστήσουν σε μεγάλο βαθμό την ισορροπία στους ισολογισμούς των τραπεζών, χωρίς όμως να επέρχεται αύξηση της πιστωτικής επέκτασης και της χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας. Αυτό συμβαίνει διότι η ύφεση δημιουργεί μείωση της ζήτησης για τραπεζικά προϊόντα, αυξάνει τους κινδύνους δανειοδότησης, τις καθυστερήσεις των δανείων, τον αριθμό των μη εξυπηρετούμενων δανείων και τις προβλέψεις με αποτέλεσμα να επηρεαστεί αρνητικά η κερδοφορία των τραπεζών. Έτσι τα επιτόκια χορηγήσεων παραμένουν υψηλά παρά την εξαιρετικά χαλαρή νομισματική πολιτική. Κάποια στιγμή όμως η χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας θα προχωρήσει και τότε οι κεντρικές τράπεζες θα κληθούν να ελέγξουν τη δυνητικά εκρηκτική αύξηση των βασικών νομισματικών μεγεθών. Η εξέλιξη αυτή ενέχει φυσικά τον κίνδυνο του πληθωρισμού και της αποσταθεροποίησης.

Αν και οι κεντρικές τράπεζες έχουν τη δυνατότητα περιορισμού τόσο των μη συμβατικών όσο και των συμβατικών μέτρων ενίσχυσης της ρευστότητας είναι αμφίβολο ποιες από αυτές θα το επιδιώξουν πραγματικά.

Η αντίδραση σχεδόν όλων των κυβερνήσεων απέναντι στην κρίση ήταν η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, η δημιουργία σημαντικών ελλειμμάτων και η αύξηση του χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ. Αν και τα ελλείμματα θεωρούνται γενικά αποτελεσματικά στην τόνωση της συνολικής ζήτησης, βραχυχρόνια, είτε αυτά προέρχονται από δημόσιες δαπάνες είτε από περικοπή φόρων, μακροπρόθεσμα λειτουργούν μάλλον αρνητικά. Αυτό συμβαίνει διότι, πέρα από τα γνωστά αποτελέσματα τύπου πολλαπλασιαστή, ενεργοποιούνται το αποτέλεσμα εκτόπισης και οι δυνάμεις της Αρχής της Ρικαρδιανής Ισοδυναμίας. Το πρώτο μεν υποκαθιστά εν δυνάμει ιδιωτικές επενδύσεις που προάγουν την έξοδο από τον ύφεση και την ανάπτυξη σε μονιμότερη βάση, οι δυνάμεις δε της

Ρικαρδιανής Ισορροπίας τείνουν να αυξάνουν την αποταμίευση εν αναμονή υψηλότερων για την αποπληρωμή του χρέους σε βάθος χρόνου. Τα φαινόμενα αυτά είναι εντονότερα σε χώρες, όπως η Ελλάδα, όπου υπήρχαν διαρθρωτικά ελλείμματα και υψηλό χρέος και πριν από την κρίση. Επίσης, στην περίπτωση των χωρών αυτών, όπως η Ελλάδα, είναι αμφίβολο αν τα ελλείμματα μπορούν να λειτουργήσουν σταθεροποιητικά, έστω και βραχυπρόθεσμα. Επίσης, Ασιατικές χώρες πρέπει να βρουν τρόπους να περιορίσουν τα γιγαντιαία πλεονάσματα του ισοζυγίου των τρεχουσών συναλλαγών. Για παράδειγμα η Κίνα θα μπορούσε να υπερτιμήσει το γουάν έναντι του δολαρίου και να ενισχύσει με δημοσιονομικά αλλά και με διαρθρωτικά μέτρα την εγχώρια ζήτηση. Επιπροσθέτως, σε πολλές χώρες έχουν ήδη τεθεί περιορισμοί στα bonus τόσο ως προς το ύψος τους όσο και ως προς τη σύνδεσή τους με βραχυπρόθεσμους στόχους. Στην Ευρωπαϊκή ένωση καταβάλλεται μια σοβαρή προσπάθεια να ενισχυθεί το εποπτικό πλαίσιο του χρηματοπιστωτικού συστήματος με τη δημιουργία ενός μακροπροληπτικού και ενός μικροπροληπτικού εποπτικού συστήματος. Το πρώτο θα παρακολουθεί και θα εκτιμά τις πιθανές απειλές της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας που απορρέουν από μακροοικονομικές εξελίξεις και συστηματικούς κινδύνους. Το δεύτερο θα αποτελείται από ένα δίκτυο εθνικών εποπτικών αρχών που θα λειτουργεί παράλληλα με τις άλλες εποπτικές αρχές στο επίπεδο των μεμονωμένων χρηματοπιστωτικών οργανισμών και της προστασίας των καταναλωτών.

Με τον τρόπο αυτό πρόκειται να στηθεί ένας μηχανισμός παραγωγής νομοκανονιστικών διατάξεων για τη συντονισμένη εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΚΑΙ ΚΡΙΣΗ

3.1) Μόχλευση

Τη βασική αιτία των προβλημάτων των τραπεζών αποτελεί η μόχλευση, διότι οι επενδύσεις μιας τράπεζας προέρχονται από τις καταθέσεις των πελατών της και όχι από τα δικά της κεφάλαια. Αυτή η ιδιομορφία έχει δύο κύρια αποτελέσματα.

Πρώτον, το γεγονός ότι το μετοχικό κεφάλαιο της τράπεζας, το οποίο αποτελεί «εγγύηση» για τυχόν απρόβλεπτες αρνητικές μεταβολές, διατηρείται σε χαμηλό επίπεδο και κάνει την τράπεζα να επηρεάζεται ακόμα και από μικρές διακυμάνσεις. Για να θεωρηθεί ασφαλέστερη η λειτουργία της το μετοχικό κεφάλαιο πρέπει να διατηρείται σε φυσιολογικά επίπεδα, τα οποία θα μπορέσουν να βοηθήσουν την τράπεζα να ανταπεξέλθει ακέραη σε κάθε μεταβολή.

Δεύτερον, το γεγονός ότι η ευθύνη των μετόχων περιορίζεται μόνο στα κέρδη και όχι στις ζημιές της τράπεζας δημιουργεί κίνητρα για επενδύσεις σε ριψοκίνδυνα περιουσιακά στοιχεία. Είναι εμφανές ότι αυτοί που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση είναι οι καταθέτες της τράπεζας, καθώς οι επενδύσεις γίνονται με τα δικά τους χρηματικά διαθέσιμα.

Η υπερβολική εντός και εκτός ισολογισμού μόχλευση που παρουσιάστηκε σε κάποιους σημαντικούς θύλακες του διεθνούς τραπεζικού συστήματος, σε συνδυασμό με τη σταδιακή μείωση της ποσότητας και ποιότητας της κεφαλαιακής βάσης, καθώς και των ανεπαρκών αποθεμάτων ρευστότητας που διατηρούσαν οι τράπεζες, οδήγησαν στο μετασχηματισμό της πιστωτικής κρίσης των τιτλοποιημένων ενυπόθηκων δανείων σε κρίση εμπιστοσύνης, και συνεπώς, σε κρίση ρευστότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος. Είναι φανερό ότι καθίσταται αναγκαία η αύξηση τόσο της ποσότητας όσο και της ποιότητας του κεφαλαίου, αλλά και η λήψη μέτρων για τον περιορισμό της υπέρμετρης μόχλευσης του τραπεζικού συστήματος ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια ανοδικών οικονομικών κύκλων.

3.2) Ρευστότητα

Η ανισότητα που υπάρχει μεταξύ των λήξεων των καταθέσεων και των χορηγούμενων δανείων δημιουργεί πρόβλημα στη ρευστότητα των τραπεζών. Αυτό συμβαίνει διότι, οι καταθέσεις που έχουν βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα μετατρέπονται σε δάνεια μακροπρόθεσμου ορίζοντα. Για να αυξηθεί η ρευστότητα τους θα πρέπει να προχωρήσουν σε είσπραξη των δανείων. Σε αυτήν την κρίση αποδείχτηκε η ανεπάρκεια της διαχείρισης και της μέτρησης του κινδύνου ρευστότητας. Οι αναφορές για το επίπεδο της ρευστότητας που δόθηκαν, δεν απεικόνιζαν τον πραγματικό κίνδυνο που χαρακτήριζαν διάφορους τομείς της οικονομίας. Τέτοιοι τομείς είναι η βραχυπρόθεσμη εξασφαλισμένη διατραπεζική χρηματοδότηση και οι ενδεχόμενες εκροές λόγω υποβάθμισης της πιστοληπτικής αξιολόγησης της τράπεζας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1) Αρχή και πορεία της κρίσης

Τον καταλυτικό ρόλο για την αρχή της κρίσης στην Ελλάδα σύμφωνα με τους οικονομικούς αναλυτές έπαιξε η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση που ξεκίνησε το 2007 από τις ΗΠΑ και έπληξε την Ευρώπη τον Σεπτέμβριο του 2008. Η κρίση, δεν βρήκε βεβαίως θωρακισμένη την Ελλάδα, αλλά παντελώς απροετοίμαστη και ακόμη χειρότερα καταχρεωμένη. Το δημόσιο χρέος από 151.8 δις. Ευρώ το 2001 εκτοξεύθηκε σε 298.7 δις. Ευρώ το τέλος του 2009.

Ταυτόχρονα στη Σύνοδο Κορυφής τον Δεκέμβριο του 2009 η Γερμανίδα καγκελάρια Άνγκελα Μέρκελ διέλυσε την ψευδαίσθηση των αγορών πως η Ευρωζώνη εγγυάται τα ομόλογα όλων των κρατών-μελών. Η κυβέρνηση Παπανδρέου, αποκάλυψε τον Οκτώβριο ότι το ελληνικό έλλειμμα ήταν 12.7 % του ΑΕΠ, ενώ τον Μάρτιο του 2010 το χρέος ήταν πλέον μη βιώσιμο.

Τον Ιανουάριο του 2009, ο οίκος αξιολόγησης Standard & Poor's υποβάθμισε την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας από Α σε Α- αυξάνοντας το κόστος δανεισμού της χώρας. Το πραγματικό ετήσιο δημοσιονομικό έλλειμμα της τάξης του 15% για το 2009 σήμαινε ότι μέσα σε ένα χρόνο το δημόσιο χρέος αυξήθηκε από περίπου 110% σε πάνω από 125% ως ποσοστό του ΑΕΠ. Αυτό συνέβη διότι, λόγω της διεθνούς οικονομικής κρίσης, αλλά και άλλων παραγόντων υπήρχε στασιμότητα του ΑΕΠ και ύφεση ήδη από το 2008. Ως εκ τούτου το ετήσιο έλλειμμα απλά προστίθετο στο χρέος. Ο παρονομαστής ήταν πλέον στάσιμος. Η τότε κυβέρνηση προσπάθησε να αποκρύψει τα δυσάρεστα αυτά δεδομένα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις διεθνείς χρηματαγορές. Η προσπάθεια αυτή ήταν ωστόσο μάταιη αφού υπήρχαν δημοσιευμένοι και άλλοι δείκτες που απεικόνιζαν ξεκάθαρα την έκταση του προβλήματος.

Έχοντας διαμορφωθεί ένα δυσάρεστο κλίμα στο εξωτερικό για την ελληνική οικονομία, ο τότε πρωθυπουργός Κώστας Καραμανλής εξαγγέλλει πρόωρες εκλογές. Εκλέγοντας λοιπόν νέα κυβέρνηση, στις 20 Οκτωβρίου 2009 ανακοινώνεται ότι το έλλειμμα για εκείνη τη χρονιά βρίσκεται στο 12,5% από το 6% που υπολόγιζε η προηγούμενη κυβέρνηση. Έτσι δύο μέρες μετά ο οίκος αξιολόγησης υποβαθμίζει την Ελλάδα. Παρ' όλα αυτά η νέα κυβέρνηση απέφυγε να προχωρήσει άμεσα σε λήψη μέτρων δημοσιονομικής εξυγίανσης, με σκοπό α καθησυχάσει τις αγορές. Στο επόμενο διάστημα προχώρησε σε καταβολή του επιδόματος αλληλεγγύης σε κοινωνικές ομάδες με χαμηλό εισόδημα. Στις 20 Νοεμβρίου 2010 κατατέθηκε στη βουλή ο προϋπολογισμός, ο οποίος περιελάμβανε αυξήσεις, στα όρια του πληθωρισμού, σε χαμηλούς μισθούς και συντάξεις. Ο προϋπολογισμός περιείχε επίσης μέτρα μείωσης δαπανών με περιστολή κρατικής σπατάλης και περικοπές σε λειτουργικές δαπάνες, ενώ υπολόγιζε αύξηση εσόδων κυρίως μέσω της

αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής. Λίγο μετά την κατάθεση του προϋπολογισμού, υπήρξε νέα αρνητική εξέλιξη που αφορούσε την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας. Έτσι λοιπόν το πρόγραμμα της κυβέρνησης για τη δημοσιονομική εξυγίανση της χώρας κρίθηκε ανεπαρκές.

Από τα μέσα Ιανουαρίου του 2010 ξεκίνησε μία συνεχής άνοδος των spreads. Στις 21 Ιανουαρίου 2010 το spread των 10ετών ομολόγων ξεπέρασε τις 300 μονάδες και στη συνέχεια ακολούθησε έντονα αυξητική πορεία ξεπερνώντας ακόμη και τις 1000 μονάδες τον Απρίλιο του 2010.

Ήδη από τον Απρίλιο του 2010 η συντριπτική πλειονότητα των οικονομικών αναλυτών υποστηρίζει πως το ελληνικό χρέος δεν είναι βιώσιμο καθώς αυτό έχει εκτοξευθεί. Η Ευρωζώνη με το πρώτο πακέτο βοήθειας ύψους 110 δις. που έδωσε τον Μάιο του 2010 στην Ελλάδα προσπάθησε να κερδίσει χρόνο προκειμένου να θωρακιστούν οι αδύναμες τράπεζες και να ξεφύγουν από τον κίνδυνο. Τον Ιούλιο του 2011 μετά από μια έντονη διαμάχη, η Ευρωζώνη αναγκάστηκε να δεχτεί ότι η Ελλάδα χρειάζεται μια ήπια αναδιάρθρωση του χρέους. Στις 21 Ιουλίου, συμφωνήθηκε οι ιδιώτες πιστωτές της Ελλάδας να επωμιστούν μέρος του κόστους από το δεύτερο πακέτο διάσωσης της Ελλάδας. Ωστόσο μόλις δυο μήνες αργότερα η Ευρωζώνη προχώρησε στην απόφαση να επιβάλλει ακόμη μεγαλύτερη αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους. Ο κυριότερος λόγος για αυτήν την απόφαση είναι ότι η ελληνική κυβέρνηση, έχασε πλήρως την εμπιστοσύνη των εταίρων της.

Έτσι λοιπόν φτάνουμε στις 3 Μαΐου του 2010 όπου η Ελλάδα αιτήθηκε 80€ δις από τις υπόλοιπες χώρες του Ευρώ και 30€ δις από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Την αίτηση συνόδευαν 3 συνημμένα μνημόνια.

- 1) Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής
- 2) Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης
- 3) Μνημόνια Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής.

Στις 8 Μαΐου 2010 εγκρίθηκε «Σύμβαση Δανειακής Διευκόλυνσης» με τις χώρες του Ευρώ και «Διακανονισμός Χρηματοδότησης Αμέσου Ετοιμότητας» με το ΔΝΤ. Στη συνέχεια σχηματίστηκε ομάδα εκπροσώπων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου γνωστή και ως Τρόικα, η οποία ανά τρίμηνο αξιολογεί την πρόοδο του προγράμματος εφαρμογής των όρων του Μνημονίου και αποφασίζει για την εκταμίευση της αντίστοιχης δόσης του δανείου.

Πρώτο πακέτο μέτρων λιτότητας

Στις 9 Φεβρουαρίου η κυβέρνηση ανακοίνωσε μέτρα για τον δημόσιο τομέα που περιελάμβαναν πάγωμα μισθών, περικοπές επιδομάτων 10%, περικοπές υπερωριών και οδοιπορικών. Η ανακοίνωση προκάλεσε αντιδράσεις και μια πανελλαδική απεργία.

Δεύτερο πακέτο μέτρων λιτότητας

Στο επόμενο διάστημα άρχισε να αναφέρεται έντονα το ενδεχόμενο της στάσης πληρωμών. Για την αποφυγή αυτού του ενδεχομένου η κυβέρνηση έλαβε στις 3 Μαρτίου νέα μέτρα.

Τα οικονομικά μέτρα που λήφθηκαν ήταν:

- Μείωση 30% στα δώρα
- Μείωση 12% σε όλα τα επιδόματα του Δημοσίου
- Μείωση 7% στις αποδοχές υπαλλήλων ΔΕΚΟ, ΟΤΑ, ΝΠΙΔ
- Αύξηση ΦΠΑ από 4,5% στο 5%, από 9% στο 10% και από 19% στο 21%
- Αύξηση 15% στο φόρο βενζίνης
- Επιβολή επιπλέον 10% έως 30% στους ήδη υπάρχοντες φόρους εισαγωγής επί της αξίας των περισσότερων εισαγόμενων αυτοκινήτων
- Επαναφορά τεκμηρίων διαβίωσης σε όλα ανεξαιρέτως τα αυτοκίνητα ακόμα και στα μικρότερα κυβισμού
- Επέκταση τεκμηρίων διαβίωσης σε όλα ανεξαιρέτως τα ακίνητα, ακόμα και στα μικρότερα

Μνημόνιο και τρίτο πακέτο μέτρων λιτότητας

Η Ελλάδα δεν κατάφερε να βελτιώσει τη θέση της στις διεθνείς αγορές παρά την λήψη των μέτρων, με αποτέλεσμα ενάμιση μήνα μετά να προσφύγει τη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας που συγκρότησαν από κοινού μηχανισμό βοήθειας για την Ελλάδα. Η ανακοίνωση της προσφυγής στο μηχανισμό στήριξης έγινε στις 23 Απριλίου. Η Ελλάδα προχώρησε στην υπογραφή του μνημονίου με το ΔΝΤ και την ΕΕ, για τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν προκειμένου να ενεργοποιηθεί ο μηχανισμός στήριξης. Τα μέτρα προέβλεπαν:

- Αντικατάσταση του 13^{ου} και 14^{ου} μισθού των δημοσίων υπαλλήλων με επίδομα 500€ σε όλους όσους έχουν αποδοχές έως 3000 ευρώ και πλήρης κατάργηση των δύο μισθών για όσους έχουν μεγαλύτερες αποδοχές.
- Αντικατάσταση 13^{ης} και 14^{ης} σύνταξης με επίδομα 800€ για συντάξεις έως 2500 Ευρώ.
- Περαιτέρω περικοπή επιδομάτων 8% στα επιδόματα των δημοσίων υπαλλήλων και 3% στους υπαλλήλους των ΔΕΚΟ όπου δεν υπάρχουν επιδόματα.
- Αύξηση του υψηλού συντελεστή ΦΠΑ από 21% στο 23%, του μεσαίου από 10% σε 11% και από 11% σε 13% και αντίστοιχα του χαμηλού στο 6,5%
- Αύξηση στον ειδικό φόρο κατανάλωσης στα καύσιμα, τσιγάρα και ποτά κατά 10%
- Αύξηση στις αντικειμενικές τιμές των ακινήτων
- Πρόσθεση ενός 10% επιπλέον στους φόρους εισαγωγής επί της αξίας των περισσότερων εισαγόμενων αυτοκινήτων

Επίσης, το νομοσχέδιο προέβλεπε αλλαγές στα εργασιακά με αύξηση του ορίου απολύσεων και μείωση του κατώτατου μισθού. Επιπλέον στο ασφαλιστικό προέβλεπε αύξηση στα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης των γυναικών στο δημόσιο τομέα στα 65 χρόνια.

Η δεινή αυτή κατάσταση όμως δεν σταμάτησε εκεί. Ακολούθησε δεύτερο μνημόνιο και πρόσθετο πακέτο βοήθειας ύψους 130€ δις. Η συμφωνία αυτή θα συνοδεύεται από πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής με διάρκεια μέχρι το 2021 και δημιουργία μηχανισμού μόνιμης εποπτείας της Ελλάδας για τη συνεχή παρακολούθηση της εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων. Παράλληλα αποφασίστηκε η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών με ποσό ύψους 30€ δις. Και αύξηση κατά ένα τρις των κεφαλαίων του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας.

Έπειτα, έχουμε νέα σκληρότερα μέτρα λιτότητας, κλείσιμο τραπεζών και επιβολή capital control στις τραπεζικές συναλλαγές, το οποίο υφίσταται μέχρι και σήμερα, και προς ολοταχώς πορεία για το τρίτο μνημόνιο. Ένας φαύλος κύκλος που φαίνεται να μην έχει τελειωμό.

4.2) Αίτια της Κρίσης

Η παραγωγική βάση της ελληνικής οικονομίας είναι ισχνή καθώς στηρίχθηκε, σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, σε τομείς όπως ο τουρισμός, η ναυτιλία και η οικοδομή, κλάδοι που πλήττονται πρώτοι και με ιδιαίτερη ένταση από την κρίση. Ακόμη, οι τράπεζες τι πιο ισχυρό τμήμα του ελληνικού κεφαλαίου, οι οποίες λειτούργησαν με πρωτόγνωρους, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, με την επέκτασή τους στα Βαλκάνια και τη Νοτιοανατολική Ευρώπη, μαζί με άλλες μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις, είναι εκτεθειμένες στη διεθνή κρίση με την ανάληψη υψηλών κινδύνων, καθώς η κρίση αυτή πλήττει με ιδιαίτερη σφοδρότητα τις χώρες αυτές.

Η σημερινή κρίση ξεκίνησε από την ταυτόχρονη συνύπαρξη των ακόλουθων τριών παραγόντων:

- Η φούσκα στις τιμές των ακινήτων σε πολλές περιοχές των ΗΠΑ, η οποία διευκόλυνε την υπερκατανάλωση, με αποτέλεσμα την υπερθέρμανση της οικονομίας και την αύξηση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών, όπως πολλές φορές συμβαίνει σε παρόμοιες κρίσεις.
- Η ραγδαία εξάπλωση στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου, από 9% των συνολικών στεγαστικών το 2003 σε 24% το 2007, δηλαδή μια αχαλίνωτη πιστωτική επέκταση σε κατηγορίες νοικοκυριών που υπό κανονικές συνθήκες δεν θα έπρεπε να έχουν δανειοδοτηθεί. Οι τράπεζες παρείχαν δάνεια με μόνη εγγύηση την αναμενόμενη αύξηση στην τιμή της κατοικίας, ενώ διευκόλυναν τα νοικοκυριά με ελκυστικά χαμηλά επιτόκια στα πρώτα χρόνια, τα οποία όμως θα αναπροσαρμόζονταν στη συνέχεια. Πολλές φορές οι τράπεζες αναλάμβαναν να πληρώσουν το δάνειο του νοικοκυριού από άλλη τράπεζα, επειδή το νοικοκυριό έχει πρόβλημα αποπληρωμής.
- Η μεταφορά του ρίσκου από τους ισολογισμούς των τραπεζών στο κοινό και τους επενδυτές μέσω τιτλοποιήσεων, πολλοί από τους οποίους αγνοούσαν το ύψος του κινδύνου και υπήρξαν επιρρεπείς στις τότε υψηλές αποδόσεις. Η μεταφορά αυτή του ρίσκου επέτρεπε στις τράπεζες να δανείζουν άφοβα σε μη φερέγγυους δανειολήπτες και στη συνέχεια να αποκτούν ρευστότητα για επιπλέον δανειοδοτήσεις, χωρίς να χρειάζεται να βρουν νέους καταθέτες.

Πέραν τούτου όμως, οι αιτίες της ελληνικής δημοσιονομικής κρίσης πρέπει να εντοπιστούν σε τέσσερις επιπλέον παράγοντες:

- Στις πολιτικές δραστηκής μείωσης φορολογικών εσόδων που ακολούθησαν οι ελληνικές κυβερνήσεις για πάνω από μια δεκαετία πριν από την κρίση.
- Στη νεοφιλελεύθερη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που απέκλειε τη στήριξη των δημόσιων οικονομικών της Ευρωζώνης με απευθείας δανεισμό από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, αλλά υποχρέωνε τις κυβερνήσεις να αντλούν δάνεια μόνο από τις εμπορικές τράπεζες και γενικότερα τις χρηματοπιστωτικές αγορές, με αποτέλεσμα τη εκτίναξη των επιτοκίων δανεισμού στη συγκυρία της κρίσης. Όταν οι χρηματαγορές απέσυραν την εμπιστοσύνη τους προς την ελληνική οικονομία, τα επιτόκια δανεισμού του Δημοσίου εκτινάχθηκαν σε δυσβάσταχτα ύψη. Τον Φεβρουάριο του 2010 αποφασίστηκε από τη Ευρωπαϊκή Επιτροπή η διαμόρφωση ενός πακέτου δανειακής στήριξης του ελληνικού Δημοσίου.
- Στην ίδια την ύπαρξη του Ευρώ, που πριν την κρίση, διευκόλυνε τη μεταφορά πόρων προς τις χώρες που αναπτύσσονταν ταχύτερα. Οι κεφαλαιακές αυτές εισροές ισοσκελίζουν το ισοζύγιο πληρωμών της χώρας, δηλαδή επέτρεπαν στην Ελλάδα και άλλες χώρες της λεγόμενης «ευρωπαϊκής περιφέρειας» πριν την κρίση, να διατηρούν ένα σημαντικό έλλειμμα στο ισοζύγιο των τρεχουσών συναλλαγών. Με το ξέσπασμα της κρίσης η δυνατότητα αυτή ξανεμίσθηκε, καθώς συρρικνώθηκαν οι κεφαλαιακές εισροές.
- Τέλος, στο διάστημα 1996-2008 η Ελλάδα σημείωσε υψηλή πραγματική αύξηση του ΑΕΠ κατά 61%, με αποτέλεσμα να βρεθεί με σημαντικό έλλειμμα στις τρέχουσες συναλλαγές.

4.3) Δημοσιονομικό Χρέος και Δημόσιο Έλλειμμα

Το κυριότερο βάρος της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης είναι το υψηλό δημόσιο χρέος. Η μεταβολή στο χρέος είναι μεγάλη σε διεθνές επίπεδο διότι η χρηματοοικονομική κρίση προξένησε την παρέμβαση των αρχών με πακέτα διάσωσης, μείωσε τα φορολογικά έσοδα αλλά και ανάγκασε τις κυβερνήσεις σε επεκτατική δημοσιονομική πολιτική. Είναι εύλογο να πούμε ότι όσον αφορά την Ευρωζώνη, η ένταση του δημοσιονομικού ελλείμματος συσχετιζόταν με ορισμένες χώρες και όχι στο σύνολό της, καθώς αυτή θεωρείται μια περιοχή με πλεόνασμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Το γεγονός αυτό έχει κάνει τις χώρες αυτές να διαφοροποιηθούν από τις άλλες εξαιτίας του πιστωτικού κινδύνου. Ο κίνδυνος της χώρας που αντικατοπτρίζεται στα περιθώρια επιτοκίων δανεισμού έκαστης ευρωπαϊκής χώρας είναι πλέον συνάρτηση του δημόσιου και ιδιωτικού χρέους της κάθε χώρας αλλά και άλλων παραγόντων όπως οι πολιτικές εξελίξεις, η σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος κτλ.

Η Ελλάδα ξεχωρίζει από τις υπόλοιπες χώρες, καθώς από τα μέσα Οκτωβρίου 2009 κάθε μέρα θεωρείται επικίνδυνη. Η μεγάλη επιδείνωση όμως ξεκινάει από τα τέλη Απριλίου, όταν αποτελεί πλέον κοινή πεποίθηση ότι η Ελλάδα βαίνει προς χρεοκοπία και ότι ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα προκαλούσε αναταράξεις και σε άλλες χώρες της Ευρωζώνης πιθανόν μέσω της έκθεσης των τραπεζών τους σε ελληνικά κρατικά ομόλογα.

Η κρίση ανέδειξε τις προϋπάρχουσες μεγάλες μακροοικονομικές ανισορροπίες και διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας: το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας και την οργανωτική ανεπάρκεια του κράτους. Οι δύο αυτές ανισορροπίες γίνονται εμφανείς στα μεγάλα «δίδυμα» ελλείμματα, το έλλειμμα ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και το δημοσιονομικό έλλειμμα. Επίσης, γίνονται εμφανείς και στα μεγάλα «δίδυμα» χρέη, το δημόσιο και το εξωτερικό που αποτελούν τη διαχρονική συσσώρευση των αντίστοιχων ετήσιων ελλειμμάτων.

Παρά την ισχυρή ανάπτυξη και το ευνοϊκό μακροοικονομικό περιβάλλον, η Ελλάδα δεν κατάφερε ποτέ να περιορίσει το δημοσιονομικό της έλλειμμα κάτω από το όριο του 3% του ΑΕΠ. Μάλιστα για την παράβαση του Σύμφωνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης μπήκε σε καθεστώς δημοσιονομικής επιτήρησης. Από πολλούς μελετητές που ασχολήθηκαν έχουν επισημανθεί οι τεράστιες αποκλίσεις μεταξύ των επιδιώξεων στους ετήσιους προϋπολογισμούς και των τελικών δημοσιονομικών ελλειμμάτων στις προηγούμενες δεκαετίες, οι οποίες δεν οφείλονταν σε λάθος εκτίμηση για το ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας, αλλά σε έλλειψη πολιτικής βούλησης.

Κάθε χρόνο η Ελλάδα είχε ανελλιπώς έλλειμμα στο ισοζύγιό της, ακόμα και από το 1999. Μάλιστα το έλλειμμα τη συγκεκριμένη χρονιά παρουσιάζεται να είναι 3.1% του ΑΕΠ ενώ η συνθήκη του Μάαστριχτ είχε ως κριτήριο έλλειμμα κάτω του 3% του ΑΕΠ, με αποτέλεσμα πολλοί να επιχειρηματολογούν δεν θα έπρεπε να είχε γίνει μέλος της Ευρωζώνης. Είναι μία στατική απεικόνιση της τότε δημοσιονομικής

κατάστασης που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και σαφέστατα δεν συμβαδίζει με τους τότε κανόνες της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας. Το 2008 και το 2009 η δημοσιονομική κατάσταση στην Ελλάδα επιδεινώθηκε σημαντικά. Ενώ πριν από το 2008, οι δαπάνες σπάνια ξεπερνούσαν το 45% του ΑΕΠ, παρατηρείται μια πολύ μεγάλη εκτίναξή τους το 2008 και το 2009. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η περίοδος πριν από την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωζώνη, όταν η Ελλάδα δεν κατάφερε να μειώσει τις δαπάνες, αλλά αύξησε τα έσοδα σε αντίθεση με τις άλλες χώρες που μείωσαν κυρίως τις δαπάνες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναλύσουμε τη δομή του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος καθώς επίσης και τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης σε αυτό, τις προοπτικές και τις προσπάθειες για την ομαλή έξοδο από την κρίση.

5.1) Διάρθρωση Τραπεζικού Συστήματος

Η διάρθρωση του τραπεζικού συστήματος εστιάζεται κυρίως στην Τράπεζα της Ελλάδος και τις Εμπορικές Τράπεζες που αποτελούν και τον κύριο όγκο των τραπεζών και πραγματοποιούν τις περισσότερες τραπεζικές εργασίες. Παράλληλα υπάρχουν και Τράπεζες Επενδύσεων όπως:

- Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης η οποία μετά την εξαγορά της από την τράπεζα Πειραιώς αποκτά πλέον και εμπορικό χαρακτήρα.
- Εθνική Τράπεζα Επενδύσεων Βιομηχανικής Ανάπτυξης η οποία επίσης συγχωνεύθηκε με την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος της οποίας άλλωστε ήταν και θυγατρική.
- Τράπεζα Επενδύσεων, η οποία επαναδραστηριοποιήθηκε από την Εμπορική Τράπεζα.

Υπάρχουν επίσης ειδικές τράπεζες όπως:

- Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος
- Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο το οποίο ως ανώνυμη εταιρία πλέον, προβλέπεται η διάθεση των μετοχών του σε ασφαλιστικά ταμεία.

Τέλος υπάρχουν οι Συνεταιριστικές Τράπεζες.

Σύμφωνα με την παραδοσιακή τραπεζική θεωρία, οι εμπορικές τράπεζες πρέπει να ασχολούνται με τη βραχυπρόθεσμη πίστη και να αποφεύγουν τη μακροπρόθεσμη

πίστη και τις συμμετοχές με τις οποίες ασχολούνται οι επενδυτικές τράπεζες. Ο λόγος είναι ότι οι δυο αυτές τελευταίες δραστηριότητες δύσκολα ρευστοποιούνται, απαιτούν άλλη ειδικευση, πείρα, υποδομή και φυσικά άλλες πηγές άντλησης κεφαλαίων.

Από το 1993 τέθηκαν σε ισχύ οι Κοινοτικές Οδηγίες και Συστάσεις που καθορίζουν συγκεκριμένα όρια τόσο στα επιμέρους ανοίγματα των τραπεζών, όσο και στο σύνολο των μεγάλων ανοιγμάτων τους, ενώ προσδιορίζεται ότι τα ίδια κεφάλια των τραπεζών δεν μπορεί να αντιπροσωπεύουν ποσοστό μικρότερο από το 8% του συνόλου των στοιχείων τους σταθμισμένων με τους κινδύνους που ενσωματώνουν. Τέλος, οι τράπεζες δεν μπορούν χωρίς την έγκριση της Τράπεζας της Ελλάδος να δανείσουν στην ίδια επιχείρηση περισσότερο από το 1/5 των κεφαλαίων τους.

Βέβαια, η παραπάνω κατηγοριοποίηση των τραπεζών δεν εμποδίζει αυτές να δραστηριοποιούνται με διαφορετικό βαθμό επιτυχίας. Ιδιαίτερα παρατηρείται μια στροφή των μη εμπορικών τραπεζών ή των επενδυτικών και των ειδικών τραπεζών προς τις εμπορικές δραστηριότητες, αφού έχουν εξασφαλίσει την έγκριση της Τράπεζας της Ελλάδος. Η αλλαγή αυτή στη στρατηγική τους υπαγορεύεται από τη διαπίστωση ότι οι μεγάλες επιχειρήσεις είναι πλέον σε θέση να αντλούν κεφάλαια απευθείας από την κεφαλαιαγορά, είτε με την εισαγωγή τους στο Χρηματιστήριο Αξιών και την έκδοση νέων μετοχών, είτε με την αύξηση του μετοχικού τους κεφαλαίου εάν είναι ήδη εισηγμένες. Παράλληλα, οι μεγάλες επιχειρήσεις σύντομα θα μπορούν να εκδίδουν μια σειρά νέων τίτλων, όπως εταιρικά ομόλογα, ομόλογα ακινήτων και τίτλων επί απαιτήσεων. Επομένως η εταιρική χρηματοδότηση τόσο για τις επενδυτικές όσο και για τις εμπορικές τράπεζες περιορίζεται. Επίσης, σε περιόδους όπου η εγχώρια και η διεθνής αγορά δέχονται μεγάλες πιέσεις από τη συνεχή μείωση των τιμών των μετοχών και νέες εκδόσεις δεν προωθούνται, αυτό έχει αντίκτυπο στην επενδυτική τραπεζική αλλά και τη διαχείριση χαρτοφυλακίων πελατών. Έτσι όλες οι τράπεζες στην Ελλάδα, στρέφονται πλέον στη λιανική τραπεζική, κύριος κορμός της οποίας είναι η στεγαστική πίστη, αλλά και τα καταναλωτικά-προσωπικά δάνεια, οι τραπεζοασφάλειες και οι δραστηριότητες διαχείρισης κεφαλαίων. Η στρατηγική αυτή δικαιολογείται διότι η ελληνική τραπεζική αγορά είναι πιο ελκυστική από τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές αφενός διότι αυτή λειτουργεί ακόμη με περισσότερα διευρυμένα περιθώρια επιτοκίων, αφετέρου το ποσοστό της καταναλωτικής και στεγαστικής πίστης στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα χαμηλό, άρα υπάρχουν μεγάλα περιθώρια αύξησης των αντίστοιχων χορηγήσεων.

Βέβαια, ο χώρος της λιανικής τράπεζας είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστικός και κερδίζουν μόνο τράπεζες που έχουν ευρύ δίκτυο καταστημάτων, που είναι αξιόπιστες, ανταγωνιστικές στα προσφερόμενα προϊόντα, προσφέρουν άριστη και ταχεία εξυπηρέτηση στον πελάτη, βελτιώνουν συνεχώς τα προϊόντα τους με καινοτομία και τέλος είναι ευέλικτες και όχι απρόσωπες. Η τραπεζική αγορά πλέον είναι με την πλευρά του αγοραστή και όχι του πωλητή. Οι τράπεζες στην προσπάθειά τους να διευρύνουν την πελατεία τους τμηματοποιούν την αγορά και αναλύουν τις ανάγκες

των πελατών τους. Η σύνθεση της διαχείρισης βάσης δεδομένων, της αναζήτησης νέων στοιχείων και του marketing χρηματοοικονομικών υπηρεσιών δημιούργησαν ένα ισχυρό εργαλείο, τη διαχείριση της σχέσης με τους πελάτες που επιτρέπει στις τράπεζες να αναπτύξουν νέα προϊόντα, να μεγιστοποιήσουν την ικανοποίηση του πελάτη τους, να ελαχιστοποιήσουν τις λειτουργικές τους δαπάνες και να αυξήσουν τα καθαρά τους έσοδα. Επομένως, η στενή σχέση ανάπτυξης τραπεζικών δραστηριοτήτων και τεχνολογικών εφαρμογών στην πληροφορική και την επικοινωνία έχει διεθνώς καταγραφεί και μάλιστα αναμένεται να ενταχθεί στο μέλλον.

Τέλος, οι τράπεζες –εμπορικές και μη- κινούνται προς τον χώρο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, χώρο που μέχρι πρόσφατα απέφευγαν ή εξυπηρετούσαν κάτω από ειδικές συνθήκες. Η στροφή αυτή των τραπεζών προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις υπαγορεύτηκε από τους εξής λόγους:

- Τη μη ενεργοποίηση πλέον της προηγούμενης απόφασης της Νομισματικής Επιτροπής για τη χρηματοδότηση της βιοτεχνίας με ευνοϊκότερου όρους, ή με χαμηλότοκα δάνεια, με εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου από το «ειδικό κεφάλαιο» που σχημάτιζαν οι τράπεζες.
- Τις διεθνείς τάσεις, ιδιαίτερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, δεδομένου ότι αυτές μόνο είναι σε θέση να καινοτομήσουν και να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας.
- Τη σύσταση του Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και πολύ Μικρών επιχειρήσεων, που στοχεύει στη διευκόλυνση της χρηματοδότησης των υφισταμένων και νέων επιχειρήσεων.
- Τη δυνατότητα που παρέχεται πλέον στις τράπεζες να τιτλοποιούν τα δάνεια τους και τις απαιτήσεις τους που αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα στην προσπάθεια άντλησης ρευστότητας. Παράλληλα με την προείσπραξη των απαιτήσεων τους, οι τράπεζες μπορούν να απελευθερώσουν μέρος του ενεργητικού τους, γεγονός που διευκολύνει όχι μόνο την πιστωτική επέκτασή τους αλλά και την περαιτέρω χρηματοδότησή τους.

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών και εντός του νομοθετικού πλαισίου, πραγματοποιήθηκαν στην ελληνική τραπεζική αγορά σημαντικές συγχωνεύσεις και εξαγορές τραπεζών, σπουδαιότερες των οποίων είναι:

- Ο όμιλος της Εθνικής προχώρησε σε αναδιοργάνωση με την ενσωμάτωση της Στεγαστικής και της Κτηματικής στην Εθνική Τράπεζα. Στο πλαίσιο της επιχειρησιακής αναδιάρθρωσης

ολοκληρώθηκε η απορρόφηση και της ΕΤΕΒΑ από την Εθνική όπου και αποτέλεσε και τον επενδυτικό βραχίονα της τελευταίας.

- Ο όμιλος της τράπεζας Πειραιώς ενέταξε στο ενεργητικό του την τράπεζα Χίου, την τράπεζα Μακεδονίας Θράκης καθώς και υποκαταστήματα ξένων τραπεζών ενώ πρόσφατα εξαγόρασε και την Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης.
- Ο όμιλος της Eurobank ενέταξε στο ενεργητικό του την Interbank, την τράπεζα Αθηνών, την τράπεζα Κρήτης και την τράπεζα Εργασίας.
- Ο όμιλος της τράπεζας Alpha ενέταξε στο ενεργητικό της την Ιονική τράπεζα.

5.2) Επιπτώσεις της Κρίσης στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

Αρχικά, στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, οι επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης ήταν σαφώς περιορισμένες σε σχέση με εκείνες που επήλθαν στα χρηματοπιστωτικά συστήματα άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Αυτό οφείλεται σε δύο βασικούς λόγους:

Πρώτον, οι ελληνικές τράπεζες δεν είχαν στο χαρτοφυλάκιο τους «τοξικά ομόλογα», όπως οι τράπεζες του εξωτερικού, οι τιμές των οποίων μειώθηκαν σε πολύ μεγάλο βαθμό. Συνεπώς οι ελληνικές τράπεζες δεν είχαν να καταγράψουν ζημιές από τέτοια ομόλογα. Θα πρέπει δε να επισημανθεί πως οι ελληνικές τράπεζες δεν είχαν λόγο να επενδύσουν σε τέτοια είδους ομόλογα καθώς η ανάπτυξή τους κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών βασίστηκε στην επέκταση της δραστηριότητας τους στη στεγαστική και την καταναλωτική πίστη και στη διεθνή τους δραστηριότητα που γνώρισε κατά το ίδιο διάστημα πολύ μεγάλη ανάπτυξη.

Δεύτερον, οι ελληνικές τράπεζες διαθέτουν υψηλή κεφαλαιακή επάρκεια και συνεπώς ήταν θωρακισμένες απέναντι στους κινδύνους που ανέκυψαν, με αποτέλεσμα να είναι ασφαλείς και οι καταθέτες τους. Η φερεγγυότητα των ελληνικών τραπεζών δεν κινδύνευσε από αυτήν την κρίση, διότι δεν υπήρχαν οι δίαυλοι για την μετάδοση των προβλημάτων που ανέκυψαν στις χώρες που επλήγησαν κυρίως από αυτήν την κρίση.

Ωστόσο, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα άρχισε να αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα ρευστότητας λόγω των υποβαθμίσεων της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας οι οποίες περιόρισαν την πρόσβαση των τραπεζών στη διεθνή διατραπεζική αγορά και αργότερα και σε άλλες πηγές άντλησης ρευστότητας.

Η Τράπεζα της Ελλάδος παρακολούθησε στενά την εξέλιξη της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, εκφράζοντας ανησυχίες για τις επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία. Η βασική της εκτίμηση το 2009 ήταν ότι, σε αντίθεση με ότι συνέβη στα άλλες χώρες, όπου η κρίση εκδηλώθηκε στις τράπεζες και συμπαρέσυρε την οικονομία, στην Ελλάδα η πορεία ήταν αντίστροφη: η κρίση του δημοσίου τομέα και η υποβάθμιση της πιστοληπτικής του ικανότητας συμπαρέσυραν τις τράπεζες, οι οποίες υπέστησαν ανάλογες υποβαθμίσεις και συρρίκνωση της ρευστότητάς τους.

Τον Ιούνιο του 2009 η Τράπεζα της Ελλάδος ανακοίνωσε τα αποτελέσματα της άσκησης προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων με υποθετικά σενάρια που είχαν συμφωνηθεί με το ΔΝΤ. Σκοπός της άσκησης ήταν η αξιολόγηση της ανθεκτικότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος σε απροσδόκητες και έντονες εξωγενείς διαταραχές και η ικανότητα των τραπεζών να ανταπεξέλθουν σε αυτές. Η τράπεζα της Ελλάδος εκτιμούσε τότε ότι τα αποτελέσματα ήταν ενθαρρυντικά.

Στην έκθεση για την Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα που δημοσιεύθηκε τον Ιούνιο του 2009, αναφερόταν ότι, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της άσκησης, ο τραπεζικός τομέας ήταν σε θέση να ανταπεξέλθει ακόμη και σε ιδιαίτερα έντονες διαταραχές, η πιθανότητα εμφάνισης των οποίων ήταν εξαιρετικά χαμηλή. Μάλιστα στα συμπεράσματα της αποστολής του ΔΝΤ επισημαινόταν ότι, οι αρχές αντέδρασαν με επαρκή προνοητικότητα στη χρηματοοικονομική κρίση και πως το τραπεζικό σύστημα φαίνεται να διαθέτει αρκετές δικλίδες ασφαλείας ώστε να μπορέσει να ανταπεξέλθει στην αναμενόμενη επιβράδυνση.

Στην Ελλάδα τα δύο πρώτα χρόνια της κρίσης το τραπεζικό σύστημα δεν υπέστη τις άμεσες απώλειες που καταγράφηκαν σε άλλες χώρες. Υπέστη όμως βαθμιαία της επιπτώσεις της δημοσιονομικής κρίσης, η οποία προκάλεσε την υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας και συμπαρέσυρε το τραπεζικό σύστημα σε ανάλογη υποβάθμιση. Ο συνακόλουθος περιορισμός των πηγών χρηματοδότησης των τραπεζών όξυνε από τις αρχές του 2009 το πρόβλημα, με αποτέλεσμα οι ελληνικές τράπεζες να καταφεύγουν σε αυξανόμενο βαθμό στο Ευρωσύστημα για άντληση ρευστότητας.

Οι ελληνικές τράπεζες αντιλαμβάνονται πλέον ότι απαιτείται ολική επαναφορά στο παραδοσιακό μοντέλο τραπεζικής, όπου η ραχοκοκαλιά της χρηματοδότησης είναι οι πελατειακές καταθέσεις και η χονδρική χρηματοδότηση θεωρείται είδος πολυτελείας. Η χρηματοδότηση του ενεργητικού τους κατά 68% από καταθέσεις πρέπει να προσεγγίσει το 100%. Παράλληλα οι εποπτικές αρχές επικροτούν τη διατήρηση μιας ευρείας δανειακής βάσης και ασκήσεις προσομοίωσης με ζητούμενα την ενίσχυση του δείκτη ρευστότητας και τον απογαλακτισμό του παθητικού των τραπεζών από τη

χονδρική χρηματοδότηση. Εν μέσω αυτών των εξελίξεων οι καταθέτες-επενδυτές χάνουν την εμπιστοσύνη στο τραπεζικό σύστημα.

5.3) Τρόποι αντιμετώπισης της κρίσης

Η χρηματοδότηση των Ελληνικών Τραπεζών εμφανίζει δυσκολίες, καθώς η μετεξέλιξη της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης σε κρίση χρέους έχει δυσκολέψει σε μεγάλο βαθμό τη δυνατότητα τους να στραφούν σε μέσα κάλυψης των χρηματοδοτικών τους αναγκών, οδηγώντας τη δυναμική του εξωτερικού τους δανεισμού στο χαμηλότερό τους επίπεδο. Επιπλέον, η μείωση των καταθέσεων συνεχίζεται λόγω της ανάγκης των πολιτών να χρησιμοποιήσουν τις αποταμιεύσεις τους. Παρά το γεγονός ότι οι ελληνικές τράπεζες έχουν πραγματοποιήσει σημαντικές αλλαγές και τομές στη λειτουργία, στον ισολογισμό αλλά και στους στόχους τους, εντούτοις, η αδυναμία εξασφάλισης πόρων τις φέρνει σε μία πολύ δύσκολη θέση. Επίσης, η δημοσιονομική κρίση, η οποία βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη, αποτελεί την πλέον βασική αιτία για το γεγονός ότι οι ελληνικές τράπεζες βιώνουν τη μείωση της χρηματοδοτικής βάσης από πηγές, όπως είναι οι πελατειακές καταθέσεις και κλιμακώνουν έτσι την εξάρτησή τους από την ΕΚΤ και από το προγράμματα στήριξης του Ελληνικού Δημοσίου.

Τα τελευταία χρόνια οι τράπεζες είδαν τη κερδοφορία τους να εξαφανίζεται, μιας και έχουν να αντιμετωπίσουν ένα συνεχώς αυξανόμενο κύμα επισφαλειών, ενώ πληρώνουν και υψηλά επιτόκια στις καταθέσεις που δεν μπορούν να μετακυλήσουν στις χορηγήσεις λόγω της ύφεσης. Οι ελληνικές τράπεζες παρουσίασαν σημαντικές μειώσεις στα κέρδη προ φόρων. Οι μειώσεις αυτές ήρθαν ως αποτέλεσμα μιας σειράς παραγόντων όπως είναι:

- Η πολιτική σχηματισμού αυξημένων προβλέψεων
- Μείωση λειτουργικών εσόδων
- Καταγραφή ζημιών από χρηματοοικονομικές πράξεις

Οι κυριότερες συνέπειες της ύφεσης για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα είναι η αύξηση των εξυπηρετούμενων δανείων, η αύξηση του κόστους χρηματοδότησης των τραπεζών αλλά και η μείωση της ζήτησης για χρηματοοικονομικά προϊόντα. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, το σύνολο των τραπεζικών ιδρυμάτων όρισαν ως προτεραιότητές τους τη διασφάλιση της ποιότητας και της κεφαλαιακής επάρκειας, διαμέσου αυξήσεων μετοχικών κεφαλαίων, έκδοσης ομολογιακών δανείων, τη διατήρηση της ποιότητας του δανεικού χαρτοφυλακίου, μέσω αυστηρότερων πιστωτικών ελέγχων, αλλά και τη συγκράτηση του κόστους λειτουργίας τους με περιορισμό των εξόδων και των αμοιβών του προσωπικού.

Κατά συνέπεια, οι ελληνικές τράπεζες, δέχθηκαν τις συνέπειες της κρίσης. Ενώ το τραπεζικό σύστημα μπόρεσε να ξεπεράσει σχεδόν ανώδυνα την παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση στη συνέχεια δοκιμάζεται λόγω της δημοσιονομικής κρίσης και των συνεχών υποβαθμίσεων που υφίσταται από τους οίκους αξιολόγησης το ελληνικό κράτος.

Όμως παρά τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν, οι τράπεζες έδειξαν μεγάλα σημάδια αντοχών και με τη βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατάφεραν να τα αντιμετωπίσουν. Αυτή η ανθεκτικότητα που επέδειξε το ελληνικό τραπεζικό σύστημα έχει τις βάσεις της σε μια σειρά παραγόντων:

- Δεν υπήρχε μεγάλη έκθεση των ελληνικών τραπεζών στους κινδύνους οι οποίοι και αποτέλεσαν τις αιτίες για τη δημιουργία της χρηματοπιστωτικής κρίσης.
- Οι ελληνικές τράπεζες διαθέτουν μια ισχυρή κεφαλαιακή βάση
- Προχώρησαν σε μια έγκαιρη αύξηση των προβλέψεών τους, σε σχέση με τις επισφαλείς απαιτήσεις που υπήρχαν.
- Ακολούθησαν μια πολιτική συνεχούς διαχείρισης των κινδύνων στους οποίους εκτέθηκαν
- Η Τράπεζα της Ελλάδος άσκησε μια πολύ συνετή και προληπτική εποπτεία, που βοήθησε αρκετά στη διασφάλιση της σταθερότητας του συστήματος.

Η κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η Ελλάδα και η ελληνική οικονομία, καθιστά αναγκαία τη χάραξη μιας αποτελεσματικής με δυναμικό χαρακτήρα πολιτικής, προκειμένου να αντιμετωπισθεί η χρηματοπιστωτική κρίση. Το πρώτο βήμα το οποίο πρέπει να γίνει είναι να κατανοηθεί ο βαθμός στον οποίο η κρίση οφείλεται σε ενδογενείς παράγοντες ή σε εγγενείς δυνάμεις, οι οποίες και οδήγησαν στην κρίση των δανείων στις Η.Π.Α. Τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είχαν μικρή έκθεση σε τέτοια προϊόντα μειωμένης εξασφάλισης, ενώ λίγοι ήταν εκείνοι οι επενδυτές οι οποίοι και τοποθέτησαν τα κεφάλαια τους σε τέτοιες επενδύσεις μειωμένης ασφάλειας. Κατά την τελευταία δεκαετία, οι ελληνικές τράπεζες είχαν στρέψει το επενδυτικό τους ενδιαφέρον κυρίως στην επέκτασή τους σε αναπτυσσόμενες χώρες, όπως είναι η Τουρκία, ενώ επίσης ακολούθησαν και μια παραδοσιακή τραπεζική πολιτική, μέσω της ανάπτυξης δικτύου καταστημάτων στα Βαλκάνια. Ωστόσο το κομβικό σημείο, εκτός των κινήσεων των ίδιων των τραπεζών, για την επανένταξή τους στις αγορές, ήταν η εξυγίανση και η αναβάθμιση της πιστοληπτικής αξιολόγησης της ελληνικής οικονομίας, καθώς επίσης και η διευθέτηση των ευρωπαϊκών ανισοροπιών που επικρατούν στη διεθνή επενδυτική αγορά.

5.4) Προσπάθειες ομαλής εξόδου από την κρίση

Ως συνέπεια της παγκόσμιας κρίσης, οι φορείς καλούνται να βρουν λύσεις τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Οι λύσεις αυτές θα αποτελέσουν την απαρχή για την αντιστροφή του δυσμενούς κλίματος και θα βοηθήσουν την παγκόσμια οικονομία να εισέλθει ξανά σε αναπτυξιακή τροχιά. Οι πρωτοβουλίες που έχουν ληφθεί έως σήμερα σε διεθνές επίπεδο περιλαμβάνουν χορηγήσεις δισεκατομμυρίων για τη διάσωση, την εγγύηση και την ασφάλεια του τραπεζικού συστήματος, προγράμματα εξαγοράς υποτιμημένων στοιχείων από τους ισολογισμούς των τραπεζών, καθώς και αγορά εταιρικών ομολόγων από τις κυβερνήσεις των κρατών. Διαμέσου των κινήσεων αυτών γίνεται μια προσπάθεια να επανέλθει η εμπιστοσύνη και η ομαλή ροή κεφαλαίων στην αγορά.

Αναφορικά με την Ελλάδα θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι προσπάθειες που γίνονται παγκοσμίως για το σχεδιασμό της εγχώριας στρατηγικής. Εξάλλου η Ελλάδα οφείλει να συντονίσει τις ενέργειες της με αυτές των υπολοίπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της οποίας αποτελεί μέλος. Το τραπεζικό σύστημα της Ελλάδας μετά από απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης πέρασε από πανευρωπαϊκές ασκήσεις προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων με στόχο να διασφαλιστεί η διαφάνεια σε σχέση με την υπάρχουσα ικανότητα των τραπεζών να ανταπεξέλθουν μόνες τους σε ακραίες οικονομικές συνθήκες και να ενισχυθεί η αξιοπιστία του τραπεζικού συστήματος.

Παρά το γεγονός ότι οι ελληνικές τράπεζες δεν ήταν εκτεθειμένες σε παράγωγα προϊόντα υψηλού ρίσκου, επηρεάζονται από την κρίση λόγω της αύξησης του κόστους χρηματοδότησής τους. Η βασική πηγή δανεισμού των ελληνικών τραπεζών ήταν και συνεχίζει να είναι οι καταθέσεις του αποταμιευτικού κοινού. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο το κόστος δανεισμού των τραπεζών έχει αυξηθεί και αυτό έχει αναπόφευκτες επιπτώσεις στο επιτόκιο δανεισμού τόσο των νοικοκυριών όσο και των επιχειρήσεων. Στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα οι επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης ήταν σαφώς περιορισμένες σε σχέση με εκείνες που επήλθαν στα χρηματοπιστωτικά συστήματα άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι ελληνικές τράπεζες δεν είχαν στο χαρτοφυλάκιο τους, όπως οι τράπεζες του εξωτερικού που αντιμετώπισαν προβλήματα φερεγγυότητας, τοξικά ομόλογα των οποίων οι τιμές μειώθηκαν σε πολύ μεγάλο βαθμό. Επομένως οι ελληνικές τράπεζες δεν ήταν υποχρεωμένες να καταγράψουν ζημίες από τέτοια ομόλογα.

Επιπλέον, οι ελληνικές τράπεζες διαθέτουν υψηλή κεφαλαιακή επάρκεια και επομένως ήταν και είναι θωρακισμένες απέναντι στους κινδύνους που ανέκυψαν με αποτέλεσμα να είναι ασφαλείς και οι καταθέτες τους. Η φερεγγυότητα των ελληνικών τραπεζών δεν κινδύνευσε από αυτήν την κρίση μιας και δεν υπήρχαν τα κανάλια για τη μετάδοση και στην Ελλάδα των προβλημάτων που ανέκυψαν

στις χώρες που επλήγησαν κατά κύριο λόγο από την κρίση. Το μοναδικό κανάλι που αφορούσε και την Ελλάδα ήταν η αύξηση των επιτοκίων που σημειώθηκε στη διατραπεζική αγορά.

Πριν η κρίση φτάσει στο σημερινό σημείο και δημιουργήσει το τεράστιο αυτό δημοσιονομικό έλλειμμα, οι τράπεζες είχαν προχωρήσει σε κάποια μέτρα για να αντιμετωπιστεί όσο πιο αναίμακτα ήταν δυνατόν. Όπως και σε άλλες χώρες, έτσι και η Ελλάδα ενίσχυσε τη ρευστότητά της. Τα μέτρα που ελήφθησαν μέσω του νόμου 3723/2008 αφορούσαν το πρόγραμμα ενίσχυσης της ρευστότητας της οικονομίας, ύψους είκοσι οκτώ (28) δισεκατομμυρίων ευρώ. Το εν λόγω πρόγραμμα, οι όροι του οποίου εγκρίθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αντίθετα από τα προγράμματα άλλων χωρών, δεν ήταν πρόγραμμα διάσωσης τραπεζών, αλλά στο πρόγραμμα ενίσχυσης της οικονομίας μέσω των τραπεζών. Το πρόγραμμα, το οποίο είχε συγκεκριμένη χρονική διάρκεια και προσδιορισμένη, από το νόμο, ημερομηνία λήξης, δεν αφορούσε την παροχή μετρητών από το κράτος προς τις τράπεζες, αλλά συνδυασμό ομολόγων και εγγυήσεων του ελληνικού δημοσίου. Επιπλέον, οι εγγυήσεις και οι διευκολύνσεις που προβλέπονταν από το πρόγραμμα είχαν κόστος για τις τράπεζες, το οποίο διαμορφώθηκε με όρους αγοράς. Αναφορικά με τις εγγυήσεις των καταθέσεων, τα μέτρα που ελήφθησαν αφορούν κυρίως την ενίσχυση του ελληνικού συστήματος εγγύησης καταθέσεων και αποτελούν σε μεγάλο βαθμό ενσωμάτωση κοινοτικών διατάξεων. Ειδικότερα, οι τροποποιήσεις που επήλθαν στο νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την εγγύηση καταθέσεων στην Ελλάδα είναι οι ακόλουθες:

- αύξηση του ορίου της αποζημίωσης των καταθέσεων από 20.000€ σε 100.000€
- ετήσια διαβάθμιση των πιστωτικών ιδρυμάτων με ποιοτικά κριτήρια

5.5) Αξιολόγηση-Ανακεφαλαίωση Τραπεζών

Ανακεφαλαίωση τραπεζών είναι μια διαδικασία κατά την οποία μια τράπεζα λαμβάνει χρήματα από έξω για να αυξήσει το κεφάλαιο της. Μία τράπεζα για να μπορεί να δανείζει και γενικά για να λειτουργεί χρειάζεται χρήματα. Αυτά τα χρήματα συνήθως τα έχει από τις καταθέσεις των πολιτών τα οποία είναι σαν να δανείζεται και να εκμεταλλεύεται, τα οποία επιστρέφονται με τόκο στους καταθέτες. Όταν όμως αυτά δεν αρκούν, για να συνεχίσει να πουλάει τα προϊόντα της, τότε χρειάζεται να γίνει ανακεφαλαιοποίηση ώστε να συμπληρωθούν τα χρήματα που της λείπουν για να μπορεί να συνεχίσει να λειτουργεί κανονικά, να μην κινδυνεύει να στερέψει από μετρητά και να είναι υγιής. Κατά τη διαδικασία αυτή μπαίνουν

καινούργιοι μέτοχοι αγοράζοντας επιπλέον μετοχές που εκδίδει η τράπεζα και κάποιοι που είναι ήδη μέτοχοι αγοράζουν και αυτοί και άλλες μετοχές της. Έτσι η τράπεζα αποκτά και άλλα χρήματα από τα άτομα που αγόρασαν τις επιπλέον μετοχές που έκδωσε. Αν δεν γίνει ανακεφαλαιοποίηση, τότε για να μην πτωχεύσει, μπορεί να αναγκαστεί να κάνει κούρεμα καταθέσεων ώστε να βρει τα χρήματα που της χρειάζονται για να μην καταρρεύσει.

Όσον αφορά το ελληνικό τραπεζικό σύστημα η διαδικασία της ανακεφαλαιοποίησης και της σταθεροποίησης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος αποτελούν βασική προϋπόθεση για την παροχή ρευστότητας στην πραγματική οικονομία και άρα για την πολυπόθητη ανάκαμψη. Ας δούμε όμως αναλυτικά τις ανακεφαλαιοποιήσεις των τραπεζών από την αρχή της κρίσης μέχρι σήμερα.

1^η Ανακεφαλαιοποίηση Τραπεζών

Σύμφωνα με την αρχική μελέτη ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών (Δεκέμβριος 2012) που έγινε από την Τράπεζα της Ελλάδος με τη συνεργασία της Black Rock, οι συνολικές κεφαλαιακές ανάγκες των τραπεζών μέχρι το τέλος του 2014, εκτιμήθηκαν σε 40,5 δις €. Την άνοιξη του 2013 το κράτος με τη μέθοδο της ανακεφαλαιοποίησης των 4 «συστημικών» τραπεζών, όπως τις αποκαλεί η Τράπεζα της Ελλάδος, παρέχει κεφάλαια ύψους 27,5 δις € τα οποία τελικά μετά τις συμμετοχές ιδιωτών διαμορφώθηκαν σε 25,5 δις € και κάλυψαν άμεσες κεφαλαιακές ανάγκες της Εθνικής Τράπεζας, της Τράπεζας Πειραιώς, της Alpha Bank και της Eurobank. Τα χρήματα αυτά διατέθηκαν μέσω του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Βέβαια τα ποσά που διατέθηκαν για τις τράπεζες δεν είναι τα μόνα, αλλά εκείνα που δόθηκαν απευθείας για την ενίσχυση των 4 «συστημικών» τραπεζών. Εκτός από αυτά διατέθηκαν και άλλα 14,7 δις € που πήγαν απευθείας για την ενίσχυση των «μη συστημικών» τραπεζών. Με αυτές τις τοποθετήσεις, οι τράπεζες θα έπρεπε να περάσουν στον έλεγχο του Δημοσίου, κάτι που δεν συνέβη, αφού προβλεπόταν από τις συμφωνίες με την τρόικα και το καταστατικό του ΤΧΣ, ότι το Δημόσιο δεν μπορεί να ασκεί κανέναν έλεγχο στις τράπεζες που ανακεφαλαιοποίησε. Έτσι οι «τραπεζίτες» που βούλιαξαν τις τράπεζες συνέχισαν να τις διαχειρίζονται, κάποιοι μάλιστα πήραν μπόνους άλλες τράπεζες, ενώ τον λογαριασμό πλήρωσε ο ελληνικός λαός.

Η 2^η Ανακεφαλαιοποίηση

Η 2^η ανακεφαλαιοποίηση έγινε την άνοιξη του 2014 χωρίς την συμμετοχή του ΤΧΣ το οποίο σκόπιμα παραιτήθηκε των δικαιωμάτων του για να αφήσει χώρο στους ιδιώτες. Το σύνολο των αυξήσεων του κεφαλαίου ήταν 8,3 δις € για τις 4 συστημικές τράπεζες. Οι τιμές αγοράς των νέων μετοχών ήταν πολύ χαμηλότερες από τις αντίστοιχες της 1^{ης} ανακεφαλαιοποίησης με αποτέλεσμα το ΤΧΣ δηλαδή το Δημόσιο να υποστεί μεγάλη οικονομική ζημιά και φυσικά να μειωθούν σημαντικά τα ποσοστά

συμμετοχής του και στις 4 τράπεζες. Να σημειωθεί ότι τον Οκτώβριο του 2014 ανακοινώθηκαν τα αποτελέσματα των «τεστ αντοχής» των 4 τραπεζών και όλων των συστημικών ευρωπαϊκών τραπεζών που έγιναν από την ΕΚΤ. Οι 4 ελληνικές τράπεζες πέρασαν επιτυχώς σύμφωνα με τις ανακοινώσεις, όμως αν διερευνηθεί εκτενέστερα θα διαπιστωθεί ότι βρέθηκαν εκτός αντοχής. Αυτό επιβεβαιώνεται και από τις ανάγκες της 3^{ης} ανακεφαλαιοποίησης. Σύμφωνα με την ανακοίνωση του ΤΧΣ «στο στατικό σενάριο δυσμενών εξελίξεων η συνολική κεφαλαιακή υστέρηση για τις ελληνικές συστημικές τράπεζες ανήλθε σε 8,7 δις €. Ωστόσο λαμβάνοντας υπόψη την επίπτωση της άντλησης κεφαλαίων που πραγματοποιήθηκε το 2014 το υπόλοιπο της κεφαλαιακής υστέρησης ανήλθε σε 2,7 δις €.

Η 3^η Ανακεφαλαιοποίηση

Η 3^η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών ολοκληρώθηκε με τις τράπεζες να επιστρέφουν και πάλι σε ιδιωτικά χέρια. Η Τρίτη κεφαλαιακή ενίσχυση κρίθηκε απαραίτητη μετά τον εκτροχιασμό της οικονομίας και ειδικά του τραπεζικού συστήματος. Η πολιτική αβεβαιότητα που οδήγησε σε εκλογές τον Ιανουάριο του 2015 προκάλεσε ένα μεγάλο κύμα εκροών καταθέσεων, ενώ η κατάσταση επιδεινώθηκε δραματικά εξαιτίας της παρατεταμένης διαπραγμάτευσης που οδήγησε τη χώρα ένα βήμα εκτός Ευρωζώνης. Οι καταθέσεις μειώθηκαν κατά 45 δις Ευρώ, τα κόκκινα δάνεια αυξήθηκαν, ενώ η αβεβαιότητα οδήγησε στην επιβολή capital controls. Η επιβολή κεφαλαιακών περιορισμών τεχνικά θέτει τις τράπεζες σε καθεστώς χρεοκοπίας.

5.6) Προοπτικές για το μέλλον

Οι διευθύνοντες σύμβουλοι των τραπεζών, οι οποίοι καλούνται να διαδραματίσουν πρωταγωνιστικό ρόλο, τόσο στην επανεκκίνηση της ελληνικής οικονομίας όσο και στο κορυφαίο ζήτημα που απασχολεί μεγάλο αριθμό πολιτών και επιχειρήσεων, στα κόκκινα δάνεια, καταθέτουν την άποψή τους.

Δηλώνουν κατηγορηματικά ότι οι τράπεζες, που επιστρέφουν στην κερδοφορία, είναι πλέον έτοιμες να συμβάλλουν στην αλλαγή σελίδας της ελληνικής οικονομίας, στηρίζοντας την πελατειακή τους βάση, δίνοντας έμφαση μεταξύ άλλων στη στήριξη της υγιούς επιχειρηματικότητας και ειδικότερα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Ο διευθύνων σύμβουλος της τράπεζας Πειραιώς υπογραμμίζει μεταξύ άλλων ότι η συμφωνία της κυβέρνησης με τους θεσμούς ήρθε σε μια κρίσιμη για τη χώρα στιγμή.

Αποτελεί πεποίθηση ότι η σταθεροποίηση του οικονομικού κλίματος, παράλληλα με τις χαμηλές τιμές ενέργειας και τα χαμηλά επιτόκια, αλλά και τα μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας συνιστούν ευκαιρία και ανάσα για την ελληνική οικονομία, ώστε να αξιοποιήσει τη συγκυρία και να μπορέσει να ανακάμψει σταδιακά μετά την πολυετή ύφεση. Ειδικά μετά και τις αποφάσεις του Eurogroup, με το κλείσιμο της αξιολόγησης το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα αναμένεται να βελτιωθεί αισθητά επιτρέποντας στη χώρα να γυρίσει σελίδα.

Αναφερόμενος στο τραπεζικό σύστημα, διευθύνων σύμβουλος ης τράπεζας Πειραιώς επισημαίνει ότι πατώντας πλέον σε ένα σταθερό οικονομικό περιβάλλον το οποίο ωστόσο διαμορφώνει συγχρόνως και ένα σταθερό πολιτικό περιβάλλον, οι τράπεζες διαθέτουν πια τις προϋποθέσεις για να συμβάλλουν στην ανάπτυξη της οικονομίας.

Για την πορεία του τραπεζικού κλάδου, επισημαίνει μεταξύ άλλων ότι οδεύει προς κερδοφορία μέσα στο τρέχον έτος όπως αποτυπώνεται ήδη στα αποτελέσματα του πρώτου τριμήνου και μετά τις εξελίξεις αυτές θα ισχυροποιηθεί. Υπογραμμίζει επίσης ότι οι τράπεζες και ιδιαίτερα η τράπεζα Πειραιώς δηλώνουν δυναμικό παρών στην προσπάθεια επανεκκίνησης και επιστροφής της οικονομίας σε αναπτυξιακή τροχιά.

Αναφερόμενος επίσης στο φλέγον ζήτημα των κόκκινων δανείων τονίζει ότι στην τράπεζα Πειραιώς το πρώτο τρίμηνο του 2016 αποτελεί το πρώτο από την αρχή της κρίσης με μείωση επισφαλειών για το τρίμηνο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: ΣΥΝΟΨΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι είμαστε μάρτυρες της μεγαλύτερης χρηματοπιστωτικής κρίσης των τελευταίων ετών. Το γεγονός ότι η σημερινή οικονομία έχει μεγαλύτερο παγκοσμιοποιημένο χαρακτήρα στην κίνηση του κεφαλαίου σε σχέση με το παρελθόν, κάνει την κρίση αυτή πιο σοβαρή τόσο στις επιπτώσεις όσο και στους τρόπους αντιμετώπισής της. Είναι γεγονός ότι, ενώ η χρηματοπιστωτική κρίση είχε ως αφετηρία την οικονομία των ΗΠΑ, η παγκοσμιοποίηση ήταν ικανή να μεταφέρει την κρίση σε όλη την υφήλιο. Ως εκ τούτου είναι αναγκαίο ένα αυστηρότερο πλαίσιο λειτουργίας των χρηματοπιστωτικών αγορών μέσω της δημιουργίας ενός ενιαίου παγκόσμιου εποπτικού φορέα ή τη στενότερη συνεργασία ανάμεσα στις εποπτικές αρχές της ΕΕ των ΗΠΑ καθώς και άλλων μεγάλων οικονομιών.

Είναι σημαντικό για την ΕΕ στο σύνολό της να ασκήσει επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, προωθώντας τα μεγάλα αναπτυξιακά έργα για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και την προώθηση της ανάπτυξης με απώτερο στόχο την γρήγορη και αποτελεσματική καταπολέμηση της οικονομικής κρίσης. Είναι επίσης σημαντικό να επισημανθεί ότι, ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικών κρίσεων θα πρέπει να υπάρχει στενή και αρμονική συνεργασία ανάμεσα στις νομισματικές και δημοσιονομικές αρχές για τον καλύτερο συντονισμό και προώθηση στόχων και μέτρων από κοινού.

Όσον αφορά την ελληνική πραγματικότητα, η εκδήλωση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης οδήγησε στην κρίση χρέους, με αποτέλεσμα την παρατεταμένη ύφεση και τη μείωση της οικονομικής δραστηριότητας. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα έπρεπε να αναπροσαρμόσει τις δραστηριότητες του αρχικά στην αντιμετώπιση ενός παγκόσμιου αρνητικού παράγοντα και έπειτα στην αντιμετώπιση υποχώρησης του ΑΕΠ που προκλήθηκε από τον εκτροχιασμό του κρατικού ελλείμματος και του κρατικού χρέους.

Συμπερασματικά, το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα αναπροσαρμόζεται κατόπιν της παγκόσμιας κρίσης. Νέοι αυστηρότεροι κανόνες ρυθμίζουν το πλαίσιο λειτουργίας των τραπεζικών ιδρυμάτων, ενώ συνεννοήσεις για επεκτάσεις, συγχωνεύσεις και εξαγορές βρίσκονται συνεχώς στο προσκήνιο. Η ελληνική τραπεζική αγορά επηρεάστηκε αρνητικά από τις παγκόσμιες επίσης αρνητικές συνθήκες, ενώ η κρίση χρέους της ελληνικής οικονομίας επιδείνωσε περαιτέρω τις συνθήκες λειτουργίας τους. Η αναδιάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, είτε με συγχωνεύσεις και εξαγορές, είτε με αυξήσεις μετοχικών κεφαλαίων, αυτή τη στιγμή εμφανίζεται ως η μοναδική λύση ισχυροποίησής του.

Περίοδοι των κρίσεων είναι συνήθως εποχές δύσκολες, είναι όμως εποχές που χαρακτηρίζονται από δημιουργικότητα και καινοτομίες. Η κατανοητή απροθυμία για ανάληψη του κινδύνου και η προσεκτική προσέγγιση της κρίσης πρέπει να δράσουν συμπληρωματικά με τη δημιουργικότητα για νέους τρόπους αντιμετώπισης της σημερινής κρίσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΡΑΦΙΑ

- Αναστασίου Α. Δράκου «Χρηματοοικονομική Διοίκηση των Επιχειρήσεων», εκδόσεις Ε. Μπένου, Αθήνα 2010
- Θ. Γεωργακοπούλου, Θ. Λιανού, Θ. Μπένου, Γ. Τσεκούρα, Μ. Χατζηπροκοπίου, Γ. Χρήστου «Εισαγωγή στην Πολιτική Οικονομία», έκδοση Ζ', εκδόσεις Γ. Μπένου, Αθήνα 2007
- Ιωάννης Ν. Αποστολόπουλος «Ειδικά Θέματα Χρηματοδοτικής Διοικήσεως», έκδοση Γ', Αθήνα Οκτώβριος 2012
- Σπύρου Σ. (2003), «Αγορές Χρήματος και Κεφαλαίου» εκδ. Ευγ. Μπένου
- Τράπεζα της Ελλάδος «Το Χρονικό της Μεγάλης Κρίσης-Τράπεζα της Ελλάδος 2008-2013», Αθήνα
- Ελληνική Ένωση Τραπεζών (2010) «Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα το 2009), Αθήνα

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- <http://www.tovima.gr>
- <http://www.inews.gr>
- <http://www.hardouvelis.gr>
- <http://www.kathimerini.gr>
- <https://el.wikipedia.org>
- https://europa.eu/european-union/topics/economic-monetary-affairs_el
- <http://www.protothema.gr/economy/article/>
- <https://www.euretirio.com/agores-xrimatos/>
- <http://www.capital.gr/>
- <http://www.naftemporiki.gr/>
- <http://www.hba.gr/main/ereunes-meletes/ellinikotrapeziko2010-fullforweb.pdf>

